

RIIGIKOGU

IV koosseis.

IX istungjärk.

215. koosolek.

26. jaanuaril 1932.

Sisu:

1. Eesti Vabariigi kulude ja tulude eelarve 1932/33. aastaks — Vabariigi Valitsuse ettepanek — I lugemisel.
2. Eesti-Soome kaubandus- ja laevanduslepingu muutmise protokollkiinnitamise seadus — I lugemisel.
3. Tervishoiupersonaali kutsetegevuse seadus — I lugemisel.
4. Postiga saadetud kaebuste tähtaja arvutamise asjus tsiviilkohtupidamise seaduse § 828 muutmise seadus — II lugemisel.
5. Kohtute seaduse §§ 251¹-a ja 257 muutmise seadus — II lugemisel.
6. Raadiosaate- või -vastuvõtuseadete loata ülesseadmise ja kasutamise kohta antud karistuseeskirjade muutmise seadus — II lugemisel.
7. Teatamine põllumeeste kogude ja põllumeeste, asunikkude ja väikemaapidajate koonduse Riigikogu rühmade ühinemisest Riigikogu ühiseks rühmaks nime all: põllumeeste kogude ja põllumeeste, asunikkude ning väikemaapidajate koonduse Riigikogu rühm.

Koosoleku avab esimene abiesimees **M. Martna** kell 17.17 min.

Sekretäri kohal sekretäri teine abi **O. Gustavson**.

1. Eesti Vabariigi kulude ja tulude eelarve 1932/33. aastaks — Vabariigi Valitsuse ettepanek — I lugemisel.

Majanduseminister **A. Jürman**: Väga lugupeetud Riigikogu liikmed! Riigikogule esitatud riigi 1932./33. a. eelarve tuli kokku seada erilisel rasketes oludes, oludes, kus kogu maailmas valitses majanduslik kriis, mida vaevalt enne nähtud on. Majanduslik kriis, mis mõnda aastat juba kestnud on, läks eriti teravaks 1931. aasta teisel poolel. Praegu valitseb kogu ilmas üleilmiline majanduslik sõda selle sõna otsekohesemas ja raskemas mõttes. Iga riik tunneb end piiramise seisukorras olevat,

kus kõik abinõud enda kaitseks ära kasutatakse, püüdes sellejuures teistele rasked hoope anda.

Majandusliku kriisi tekkimise üle on palju vaieldud, on terve rida põhjusi ette toodud, mida ma siin korrata ei taha. Kuid vaidluste juures kriisi põhjuste üle pole seni suudetud leida teid, kuidas kriisist üle saada, kuidas pehmenada raskusi, kuidas süvenemist takistada, seisma panna. Raskused on kogu aeg kasvanud ja sinna välja viinud, kus iga üksik riik sõdib kõigi teiste riikide vastu. Kaitstakse oma tööstust ja põllumajandust, kuna vastasel korral riiki tungiksid odava hinnaga teiste riikide saadused ning oma inimesed peaksid jääma teenistuse ja nälga. Nii on täiesti põhjendatud sellest seisukohast kaitseabinõud, millest tagasi ei pörka ükski riik, vaatamata sellele, mis meelsusega inimesed valitsust juhivad. Kuid tänapäeval pole hädavajalik kaitset luua ainult inimestele teenistuse alalhoidmise pärast, vaid veel rohkem selleks, et alal hoida riigi iseseisvust, tema majanduseelu ja rahanduse tasakaalus hoidmise abil.

Ei saa mööda minna asjaolust, et viimase kolmveerand aasta jooksul suuri vapustusi riikide majanduseelus tõi kaasa usalduse kaotamine mitte ainult üksikute rahaasutuste vastu, vaid veel enam, usalduse kaotamine üksikute riikide finantsseisukorras. Läänud aastal Ühisriikides pankade maksujõuetuks jäämise tuli ette umbes 1600, kuid ometi on usaldus dollari vastu püsima jäänud. Pankade pankrotilaine tunduvamalt kandus Euroopasse üle möödunud aastal. Suurema vapustuse sünnitas Viini krediitpanga maksujõuetuse tont, kuna selle pangaga seotud olid paljud välismaa pangad Pariisis, Amsterdams, Londonis. Seisukorra päästmiseks pidi abi andma Austria valitsus. Läänud aasta algul hakkasid Saksamaa poolt kavakindlamalt ja mõjuvamalt kostma hääled, et reparatsioonimaksud on ülekohtused, et neid ei suudeta senise korra juures tasuda. Saksamaa seisukord muutus alatasa raskemaks, mis selleks kaasa mõjus, et kapital sealt põgenema hakkas. Mai- ja juunikuu jooksul kaotas Saksa riigipank üle miljardi riigimarka kulda, s. o. poole oma tagavaradest. Välismaa kapital, mis oli paiguta-

tud Saksamaale loomulikult paberrahana, hakkas kullana välja voolama.

President Hindenburg saatis siis Ühisriikide president Hoover'ile telegrammi, mille järele ettepanek tehti, sõjakohustuste tasumiseks määrata üheaastane moratorium.

Moratoriumiga lükati kohustuste täitmine edasi, kuid Saksamaa ei pääsenud raskustest, mis alatasa kasvasid ja Saksa riigipanga presidendi sundisid lendama Londoni ja Pariisi, et laenu teha või seisma panna krediitide tagasinõudmist Saksamaalt. Seal olid lühiajalised krediidid kinni külmanud. Krediidid tulid peasjalikult Londoni kaudu, kuhu teised rahalaenajad, peasjalikult prantslased oma nõudmistega tulid. Nii surus siis Pariis Londonile ja London Berliinile.

Saksamaa raskuste ringist jäime meie suvel välja, küll haarati sellega kaasa Läti, kus samuti tekkis kapitali põgenemine pankadest. Sinna olid Saksa pangad paigutanud omad summad, mis nüüd taheti tagasi tõmmata. Läti valitsusel tuli pankade päästmiseks anda paarinädalane moratorium, mis on aga senini edasi kestnud. Pangad on selle ajaga kaotanud üle poole oma hoiusummadest, mille tagasivõitmiseks praegusel kriisiajajärgul vahest aas-
taid kulub. Panga väärtuste likviidseks muutmiseks peavad nad laene sisse nõudma. Laenude sissenõudmine sunnib paljuidki ettevõtteid likvideerimise peale mõtlema.

Kuid raskuste järele Berliinis tekkisid raskused Londonis. Inglise valitsus oli lasknud erikomisjoni uurida riigi majapidamist. Komisjon leidis, et riigi eelarvet, mis tasakaalus 807 miljonil naelsterlingil, ei ole võimalik täita, et tuludest jääb umbes 70 miljonit laekumata, kuna see summa 1932./33. majapidamise aasta juures tõuseb vähemalt 100 miljonile.

Tuli mõelda kulude kokkutõmbamisele. Inglise varaamet tegi oma tagavarade täiendamiseks 80 miljonit naela välislaenu. Kuid samal ajal tuli välismaa kapital veendumisele, et Londoni paigutatud raha võib kaotsi minna, kuna see raha illikviidselt edasi teenima pandud. Tekkis välisrännak Inglise pangale, kust paberraha vastu kulda nõuti. Inglise pank tegi tagavarade täiendamiseks Pariisist ja New-Yorgist 50 miljonit laenu. Kuid ka see ei aidanud. See summa läks otsekohe Pariisi ja New-Yorki tagasi; kadus ka 80 miljonit, mis varaamet laenuks saanud ja Inglise pangas vahetanud. Läksid sama teed ka vanad tagava-

rad. Paari nädalaga anti välja 200 miljonit kulda. Inglise pank seisis omakorda raskuste ees. Kui Saksa riigipank kindlasti otsustas püsida kulla alusel ja selleks piirati välisraha äravoolu, siis Inglise pank ja parlament otsustasid valida teise tee. 21. septembril otsustati loobuda paberraha vahetamisest kulla vastu.

Sellest peale tekib uus ajajärk maailma majandusekriisis, maailma majanduse sõjas, mis nüüdsest peale ikka teravama iseloomu võtab. Inglismaaga majanduslikult kaubavahetuse näol tihedalt seotud Taanima peab ka kannatama. Taani krooni vastu kaob usk, ning ka sealt hakkab kuld põgenema. Kroon järgneb naelsterlingile oma väärtuse poolest.

Rootsi, kes maailmasõja ajal rikkaks läinud suure teenistuse tõttu, kaotab ka usalduse. Ka siit põgeneb kapital, ja riigipanga kullatagavarad ainult kahanevad. Ta kaotab 35 miljonit kulda, üle 260 miljoni välisraha. Jäävad restid, mille alalhoidmiseks ka Rootsi kullaaluselt ära läheb. Rootsigi on võrdses seisukorras Soome, kes kaotab lühikese ajaga poole miljardi väärtuses välisvaluutat, mis on umbes pool tema välisvaluuta-tagavaradest, ja viimaste summade päästmiseks käib sama teed, mida mööda sammunud Skandinaavia riigid.

Nüüd on Euroopa majanduseelu täielikult segi paisatud. Mõned tugevamad riigid kuhjavad kulda enda kätte. Esijoones sammub Prantsusemaa. Prantsuse pank kaotab naelsterlingi kursilanguse tõttu summa, mis võrdne mitmekordsele põhi-kapitalile. Pangale teeb raskusi selle kahju katmine. Prantsusemaa hangib kulda New-Yorgist, kuhu koondunud umbes pool maailma kullatagavaradest. Prantsusemaaga käsikäes sammuvad Hollandi, Belgia ja Shveits, kellel rikkalikud tagavarad välisvaluutat, mis nüüd dollaritest vahetatakse kulla vastu.

Kui Prantsusemaa, Hollandi, Belgia ja Shveits on kindlasti seletanud, et nad jäävad kulla alusele ja nad tugevad riigid on kullatagavarade poolest, siis nemad võivad kitsendusteta valuutaliikumist korraldada. Teised riigid Euroopas on aga sunnitud ol-
nud kõiksuguseid määrusi andma selleks, et kullast ja välisrahast mitte tühjaks joosta. Nad on maksma pannud valuutaliikumise kitsendused. Prantsusemaa koos teise kolme tugeva riigiga pole aga ka vaikseks pealtvaatajaks vastastikusel heitluses jäänud, vaid nad on seisukorra kindlustamiseks abinõusid otsinud maksubilansi, peasjalikult väliskaubanduse tasakaalustami-

seks, mis alal on sündinud hulk sisseveo piiramisi kontingentide maksmapanemise läbi.

Korduvalt viimasel ajal märgitakse, et riiklikus rahvamajapidamises ei saa valit-seda teine põhimõte, kui eramajanduses. Üksiku riigi rahvamajapidamises ei tohi väljaminekud ületada sissetulekuid. Maksubilanss peab olema tasakaalus. Et aga maksubilansi tähtsamad summad moodustavad kaupade sissevedu ja väljavedu, ja maksubilanss tahetakse igal tingimusel tasakaalus hoida, siis kasutatakse tasakaalustamiseks kergemat ja kättesaadavamat, kui ka kõige kergemini ja täpsamalt arvestatavat postenit, väliskaubanduse tasakaalustamist ning isegi aktiveerimist. Nii siis tehakse kõik, et sissevedu piirata, teisalt aga katsutakse väljavedu suurendada. See viimane loomulikult põrkab teiste riikide kaitse- ja tõkkeabinõude vastu, kuna ka teised sissevedu piiravad.

Väljaveo soodustamiseks maksetakse üksikute riikide poolt preemiaid, mis teed meiegi oleme pidanud käima peekonivalmistuse alal. Väljavedu katsutakse soodustada veel erilepingutega, kui ka kaubalepingutega. Sisseveo piiramiseks kuni läinud aastani olid sel alal mõjuvamateks abinõuks tollid. Ei tahetud üksikut kaupa suuremal määral sisse lasta või taheti üksikul alal soodustada kodumaa ettevõtteid — tõsteti tolle. Uue relva aga leiutasid prantslased, kes aastate eest püüdsid kõik teha tollide kaotamiseks ning algatasid tollirahu konverentsi, mis aga just suure tõuke andis majandusesõjaks. Nemed leiutasid kontingentide süsteemi. Esimese sammu astusid nad linakaubanduse alal. Kodumaa linakasvatavate toetamiseks moodustasid erifondi ning samal ajal andsid dekreedid, et aasta jooksul tohib Prantsusemaale vedada 50.000 tonni linu. Sellega riivati ka meid. Meil on kaubalepingu põhjal võimalik linu Prantsusemaale vedada tollita. Ometi on kaubalepingu soodustus kahepoolne. Meie saime soodustusi lina, kilude ja muude kaupade peale, prantslased said vastusoodustusena odavamad tollid veinidele, kosmeetika j.n.e. kaupadele. Kuid Prantsuse valitsus läks mõne nädala pärast veel kaugemale. Anti dekreet puude sisseveo piiramiseks. Määrati kontingent, mis moodustas ainult osa eelmiste aastate keskmisest sisseveost. Sellest ajast peale on iga paari nädala tagant järgnenud dekreedid sisseveo kontingenteerimiseks. Nüüd kuuluvad piiramiste alla veel või, munad, juust, kala ja palju teisi kaupu. Prantsla-

sed on ka palju juurde õppinud nende kuude jooksul. Varemalt määrati kindlaks sisseveo kontingent aasta lõpuni, siis kolme kuu peale. Nüüd määratakse ainult igakuulised normid, et ära hoida suurt sissevedu kontingendi aja algul. Sellele Prantsuse eeskujule on järgnenud peamiselt Läti, kuna teised riigid seda abinõu vähemal määral kasutanud. Meie panime enda juures maksma sisseveo piiramiseks väliskaubanduse monopoli, nagu seda lihtsamal kujul öeldakse. Paljud teised riigid on sissevedu piiranud valuutaliikumise kitsendamisega. Kui ei saa valuutat kaubaostmiseks, pole võimalik ka kaupa välismaalt sisse vedada. Üksikud riigid on aga neid valuutapiiramisi vastastikuste järeleandmistega katsunud pehmen-dada. On loodud n.n. clearing ehk väljaveo kaupade eest saadavate summade arvekoda. Arvestusi ja lepinguid on kerge teha siis, kui kahe maa väliskaubandus on tasakaalus. Ühepoolse ülekaalu juures on seisukord juba raskem. Nii on Austria Ungarile andnud õiguse 10.000 tonni nisu vedada sisse väljaspool arvekoda. Prantsusemää on ka meile ja Lätile ettepaneku teinud, et kaubavahetus sündigu arvekoja kaudu.

Sisseveo piiramiseks on kasutatud veel lisatolle või takse ning erimaksu kaupadelt maadest, mille rahaväärtus langenud alla kullapariteedi. Nii Itaalia pani maksma 15-protsendilise lisatolli kaupadelt, välja arvatud need, mille toll lepingutega konsolideeritud või millelt varem üldse tolli ei võetud. Poola pani maksma 20% lisatolli kõigilt kaupadelt. Prantsusemää aga võtab 15-protsendilist lisatolli kaupadelt, mis tulevad maalt, kus rahaväärtus langenud, ja alles hiljuti pani Saksamaa maksma lisatollid või peale umbes 36% nende maade kohta, kus on rahaväärtus langenud.

Edasi võisime 1931. aasta jooksul märkida väärtpaberite börsidel kohutaval viisil väärtpaberite hindade langust. Kui selle kohta mõned arvud ette tuua, siis ma tooksin ainult arvud ette, mis näitaksid, kuidas hinnatakse börsidel riikide poolt tehtud laenusid ja vastavalt sellele väärtpabereid. Nii näiteks võiks võtta kõrgemad ja madalamad seisud protsentides nominaalväärtusest. Nii on Austria laen, mis on 7-protsendiline ja mille kurss oli 98, langenud 33 peale, Bulgaaria 7½-protsendiline laen — 83 pealt 36 peale, Tshiili — 94 pealt 20 peale, Saksa 7-protsendiline laen 106 pealt 53 peale, Poola — 86 pealt 54 peale, ja Eesti poolt tehtud 1927. aastal Rahvasteliidu toetusel laenu kõrgem kurss oli läi-

nud aastal 76, madalam aga 35. Need olid kõige kõrgemad ja madalamad seisud.

Valitseva üleproduktsooni või alatarvituse, ratsionaliseerimise või muu tõttu on ladud kaupu täis, ning mujal peavad miljonid inimesed kannatama tööpuuduse all ja nälga. Nii võib arvata, et praegu Euroopas on 12 miljonit töötatöölist. Hulka ei ole arvatud Venemaa, kust olemas väga puudulikud andmed. Jaapaniski on pool miljonit inimest töötä. Ameerika Ühisriikides on üksi 8 miljonit töötut, nii et tööpuuduse all kannatajate arv — töölised ühes perekondadega — arvatakse umbes 60, isegi kuni 70 miljoni peale. Töötuid oli kahe aasta eest talvel Euroopas 6,6 miljonit, aasta eest 10 kuni 11 miljonit. Vaatamata selle peale, et kümned miljonid inimesed on töötä, on paljude ainete tagavarad toodangu ja saakide tõttu kasvanud kuni 7-kordseks. Nii olid tsingitagavarad 1925. a. 21.000 tonni, läinud aastal 147.000 tonni. (V a h e l h ü ü e.) Tsink. Vaske oli samadel aastatel 83.000 tonni ja nüüd möödunud aastal 372.000 tonni, ehk tõusu 449%. Kautshukilaod olid tõusnud 137.000 tonnilt 532.000 tonnile ehk 388%. Kohvi-tagavarad 412.000 tonnilt 1.535.000 tonnile ehk 373%.

Puuvillatoodang 1924. aastal oli 23,8 miljonit palli, möödunud, s. o. 1931. a. aga 28 miljonit. Tagavarad samadel aastatel 5,7 miljonit ja 12,3 miljonit palli. Suhkrutoodang 1924. a. oli 23,6 miljonit tonni, 1930. a. 28,7 miljonit ja 1931. a. 26 miljonit tonni. Tagavarad olid: 1924. a. 1,6 miljonit tonni ja 1931. a. 7,6 miljonit tonni. Ning meilgi maksab suhkur praegu tollita vähe üle 10 sendi kilo, mis oleks 2, vähe üle 2 endist Vene kopikat naelast. Isegi inglased ei saanud vanasti enne sõda Venemaalt nii odavalt suhkrut. Nisutagavarad 1925. a. olid 4.600.000 tonni, läinud aastal aga 12.200.000 tonni.

Toorõlitoodang on kasvanud mitmekordseks ning näiteks üksikute maade vahel on viinud hinnad alla tundmatuseni. Nii on hinnad Ameerika kaevanduste juures langenud kuueendiku peale hinnast, mis oli paar aastat tagasi.

Nüüd edasi vaataksime laevandust. Laevanduses valitses sama kriis, mis mujalgi. Umbes 10 miljonit brutto-registertonni mahutusega laevu on külmaks lastud, kuna pole prahtisid. Needki laevad, mis töötavad, suudavad vaevalt kulusid katta. Suured sadamad on muutunud laevade surnuaedadeks. Elutult ja tegevuseta seisavad masinad, kuna tuhanded laevamehed sada-

masildasid mööda jalutavad ja ootavad paremaid aegu.

Üleproduktsooni kaotamiseks on ainult üksikutel aladel trustid ja kartellid midagi suutnud ära teha. Kuid see pole aidanud pääseda üle kriisist või sedagi pehmen-dada. On kõneldud saakide vähendamisest põllumajanduses ja tööstuses, nagu nisu, puuvilla, kohvi j.n.e. alal. On tahtetud teha piiramisi seemne külimisel, kuid senini ei ole suudetud luua mingit üldist kokkulepet toodangute reguleerimiseks. On küll ette tulnud üksikutes kohtades ainete hävitamist. Näiteks on Brasiilias miljon kotti kohvi otsustatud kütteineks gaasivabrikus ära kasutada. Teises kohas on nisu ja rükist hävitatud põletamise teel, tehes seda toiduks kõlbmatuks.

Kiratsemine ja vaevlemine on igalpool, ühes riigis vähem, teises rohkem.

See, et põllumajandus ülepääsemata võlgades sipleb ja temal moratoriumiga hinge sees hoitakse, et tööstused ja ärid pankrotti lähevad, ei ole enam uudiseks, vaid pea igapäevaseks nähtuseks. Kuid edasi: mitte ainult üksikud ärid ei ole raskustes, vaid meie näeme, et omavalitsused, ka linnad on raskustes. Nii leidsime veel hiljuti sõnume, et Chicagolinn ei suuda enam oma ametnikkudele palka maksta ega kütta haigemajasid. Kuid raskused on veel kaugemale läinud ja isegi juba mitmed riigid maksuõuetuks teinud. Nõnda on seisma pannud väliskohustuste tasumise Ungari ja mitmed Lõuna-Ameerika riigid. Ka Saksamaa teatab, et tal enam võimalik ei ole väliskohustusi täita. Jääb küsida, kaugele veel minna võime.

Inglismaa pidi sada aastat kestnud vabakaubanduse põhimõtte kõrvale heitma ning üle minema kaitsetollidele. Muidu ei suudetud leida abinõusid, kuidas tasakaalustada maksubilanssi, kuna väliskaubandus oli passiivne, ning sissevedu ületas ligi kahekordselt väljaveo. Inglise rahakursi kõikumised seni on olenenud peaaesjalikult New-Yorgi, peamiselt aga Pariisi tehingutest. Millal ja kui kõrgele naelsterling stabiliseeritakse, seda ei sõanda inglased praegu ise öelda. Praegu on hinnad Inglismaal, võrreldes septembriga, tõusnud 8 protsendi ümber, kuna tooresmaterjal, mis tuuakse välismaalt, on tõusnud 17 protsenti. Seni võisid inglased kasu saada odavast valuutast. Nende väljavedu pole viimaste kuude jooksul kuigipalju tõusnud. Seni müüdi kaupu vanadest tagavaradest, mis valmistatud tooresmaterjalist, mis ostetud täisväärtsliku naelsterlingiga. Kui tu-

levad realiseerimisele kaubad, milleks kasutatud odavaid ja seega rohkem makstud naelu, siis kujunevad ka hinnad teistsuguseks. Nii kaovad järk-järgult soodustused, mis andis kursi langemine.

Grupp riike kindla valuutaga, nagu Hollandi, Belgia, Shveits on samuti abi otsinud tollides, et piirata sissevedu. Siingi on toiduainetele tolli lisatud ning Hollandigi võib kaupade kontingenteerimist teostama hakata. Itaalias Mussolini otsib tööd kodanikkudele. Ta tunnistab, et ainult tervetel ja tugevatel tööstustel on õigus elada, ja sellepärast ka elujõuetud peavad ukсед sulgema. Tarvitamist tahetakse tõsta ja uut hoogu anda. Siingi on tänavu kolmveerand miljonit töötut, kusjuures arv on kasvanud kahekordseks aasta jooksul. Riigikassa puudujääk on tulude kahanemise tõttu miljard liiri.

Skandinaavia riigid, kelle rahakursid kõikunud koos naelsterlingiga, ei saa seisukorra üle rõõmsad olla. Välisvaluutat on neil nappus. Sisseveo piiramiseks alles neil päevil Rootsi ja Norra tõstsid tolle. Norra ja Taani pangad teatasid klientidele-importööridele, et pangad neile välisvaluutat ei müü ning kaupu sellepärast osta saab ainult siis, kui firmal endal välisvaluutat on.

Taani põllumajanduse seisukord ei ole ka paranenud, kuna valitsus oli sunnitud alles jaanuari algul moratooriumi seaduse esitama, kuna põllumehed laenu tasuda ei suuda. Edasi nõutakse maksude vähendamist, ja vastav kava olevat ka valitsuses kaalumisel.

Soome näitas selgesti, et kursi langus võib suurem olla, kui arvatakse. Elukallidus on seal tublisti tõusnud. Välismaa kaubad on kallinenud keskmiselt 28%, põllumajanduse hinnad tõusnud ainult 10%. Need on viimased andmed. Hindade vaherkord ei ole arenenud põllumajanduse kasuks, vaid sootu tema kahjuks. Põllumeeste ostujõud ei tõuse, vaid isegi langeb. Ka võla tasumine teeb Soome põllumeestele endiselt raskusi, kuna pangad on niisuguses raskes seisukorras, raha protsent tõuseb ja raske on sellepärast laenu pangast teha.

Läti kannatas Saksa raha kriisi all, eriti suvel. Läti krediidisüsteem on paisatud segi. Läti pank on küll sügisel kulda ostnud kokku 7 miljoni lati eest, kuid aasta jooksul välisvaluutat kaotanud 23 miljoni lati eest, seega ligi $\frac{2}{3}$ kogu oma tagavarast. Ikka veel maksab seal hoiumismade väljamaksmiseks moratoorium, mis kestab

juba pool aastat. Raha võetakse küll välja, kuid panka keegi raha hoiule ei too. Võlgnikudki satuvad seal raskustesse, kuna pank on sunnitud tagasi tõmbama väljaantud laenusid.

Leedu kohta võiks öelda, et see on üks oaas üldises kriisikõrbes. Tingitud on see sellest, et see rahvas vähe kultuursena tarvitab vähesel määral välismaa kaupa, ning sealne väliskaubandus on harilikult aktiivne, läinud aastal aga väikest passiivsust näitas.

Peatusin, väga lugupeetud Riigikogu liikmed, vähe pikemalt välismaa üldise majandusliku kriisi ja raskuste juures, sest see annaks — kui pilt selge, kuidas mujal, — ka meile rohkem võimalusi selgemalt oma küsimuste peale vaadata ja neid püüda lahendada.

Juba eelarve seletuskirjas on toodud pikemad ja üksikasjalikumad andmed meie majanduseelu kohta, kuid siiski tahaksin siinkohal peatuda mõne iseloomustavama joone juures ja tõmmata mõned paralleelid.

Kõige esmalt põllumajandus. Eriti rasketesse oludesse sattus möödunud aastal meie põllumajandus. Hindade langus välisturgudel, mis algas juba 1929. aasta viimastest veerandist peale, kestis alaliselt edasi. Põllumajandusesaaduste müügiainete indeks langes 1931. aasta viimasel veerandil 42% alla 1927.—1929. aasta keskmiste hindade.

Möödunud aasta viimase veerandi hinnad näitasid langust 1929. esimese poolaasta hindadest, kõige enam loomad 57—65%. Kõige vähem langes teravili — rukis ja nisu — üle 20%, kuna või langus oli 37%. Vaatamata sellele, et rukis ja nisu kõige vähem hinnas on langenud, ei olnud möödunud aastal meie põllumehed sugugi rohkem nende ainete produtseerimisele rõhku pannud, kui vahest. maha arvata väike nisu juurdekasv. 1931. aasta rukki kasvupind oli isegi vähenenud, võrreldes eelmise aasta kasvupinnaga. Ainult suviniisu kasvupind näitab üle 10% tõusu. Kuna nisu ja rukis kaitstud, nende hinnad enam-vähem püsivad ja kestvad on, siis tuleb põllumeestel seda arvesse võtta ja nõndapalju rukist ja nisu kasvatada, et meil neid aineid enam sisse ei tuleks vedada. Seda, mida põllumees või ja liha pealt kaotanud, aitaks osalt katta nisu ja rukki müük. Et see summa, mis meie põllumees rukkist ja nisust võib saada, sugugi väike ei ole, on enam kui kindel, kuna meil teravilja sisse on veetud aastast kuni 9 miljoni krooni ulatuses.

Teravilja sisseveo vähenemine möödunud aasta kaupade hulgest on suuresti kaasa aidanud meie väliskaubanduse aktiivsusele.

Mis puutub möödunud aasta lõikusesse, siis oli see üldiselt rahuldav, isegi vähe parem 5 aasta keskmisest. Rukist saadi ligi keskmine saak, kuna nisu andis lõikuse 6% üle eelmise aasta. Kokku toiduteravilja saaki võib hinnata keskmisest vähe paremaks. Söödateravili — oder, kaer, segavili — andsid saagi, mis ulatab kaugelt üle 5 aasta keskmise ja nimelt: oder 18%, kaer 32% ja segavili 28%. Nüüd, kus väljast sisseveetavaid jõutoitusid enam põllumehed kasutada ei suuda, on väga tähtis oma söödateravilja toit loomadele. Kartul andis ka kogusaagi, mis oli umbes 25% enam viie aasta keskmisest.

Põllutööstusteeringu pani möödunud aastal omalt poolt suurt rõhku parema väljaveokartuli sordi arendamise ja kasvatamise peale, andes selleks otstarbeks omalt poolt toetust. Paremate kartulisortide eest võib välisurult saada kõrgemat hinda, kui kodumaa turult. Suudame paremaid kartulisorte kasvatada, ja kui meil suuremal hulgal väljaveokartuleid on, siis võime kindlasti ära mahutada suurema hulga kartuleid välisurudele.

Lina kasvupind vähenes eelmisel aastal pea poole peale. Lina kasvult ja kiult oli keskmisest parem. Kuna linahinnad väga langenud, siis ei ole linast põllumehele suurt sissetulekut loota.

Loomapidamine on ka möödunud aastal suurenenud arvuliselt kõigi liikide alal. Veiste arv tõusis 668 tuhande peale, seega suurem, kui see arv kunagi varem olnud.

Ka piimatoodang on kontrollkarjade andmetel suurenenud lehma kohta umbes 4%. Sigade üldarv on iseäranis suurenenud, nimelt 11%, kaasa aitasid riiklikud toetused.

Mis puutub põllumajandusesaaduste üldväljaveosse, siis näeme, et möödunud, s. o. 1931. a. oleme välja viinud ümmarguselt 52 tuhat tonni ja oleme saanud selle eest 35 miljonit krooni. Eelmisel, s. o. 1930. aastal oli väljavedu ümmarguselt 39 tuhat tonni, kuid saime 43 miljonit krooni. Sellest näeme, et kaalu järgi oleme välja viinud rohkem umbes 34%, kuid väärtuse järgi oleme vähem saanud 19% või ligi 8 miljonit krooni. Juurde on tulnud kaaluliselt kartul ja on olnud üheks suuremaks sissetulekuks põllumehele. Või kaaluliselt on ka juurde tulnud. Liha on hinnas kao-

tanud kõige rohkem. Siis muna, lina, umbes 2 miljonit krooni. Juurde on aga toonud elusloomad 660.000 krooni, liha 505.000 krooni ja kartul 727.000 krooni. Niipalju oleme nende eest rohkem saanud 1931. aastal, võrreldes 1930. aastaga.

Põllumajanduse seisukorra kergendamiseks on riigil tulnud alandada maamaksu umbes 20%, tulumaksu umbes 23%. Peale selle on alandatud metsahindu, tehes metsamaterjalide kättesaamist kergemaks põllumeestele. Samuti on käimas laenude ümberkorraldamine 6% peale, senise 11—12% asemele, mis kergendab põllumeestele lühiajaliste laenude protsendi tasumist umbes 50% võrra.

Samuti on kokkulepe saanud eksporttapamajade vahel, mis võimaldab igatahes kulude kokkuvõidu ja seega paremat hinda sigade eest põllumeestele. Piimaühisuste juures on käimas ka kulude kokkutõmbamine ja ka selle protsendi alandamine, mis piimaühisused maatulundusekapitalist on saanud. Need on sammud, mis senini on astunud valitsuse poolt ja Riigikogu poolt põllumajanduse kergendamiseks.

Valitsus töötab aga veel uute kavade juures, mis tarvis oleksid läbi viia, et meie põllumajanduse seisukorda aidata tervendada.

Mis puutub meie tööstusse, siis üksikute tähtsamate alade viisi ülevaate sisaldab eelarve seletuskiri. Üldiselt võiks tähendada, et andmed 1. detsembri peale näitavad meie kesk- ja suurtööstuste arvu kasvamist 1931. a., võrreldes kahe eelmise aastaga. Nii oli see 1. detsembril: 1931. a. 777, 1930. a. 740 ja 1929. a. 755. See tõus valitseb kesktööstuse arvel, kuna suurtööstus tagasihoidlikult näitab. Nii oli suurtööstuste arv 1. detsembriks: 1931. a. 250, 1930. a. 274, 1929. a. 281. Sellevastu kesktööstuste arv 1. detsembriks oli: 1931. a. 527, 1930. a. 466, 1929. a. 474. Sama-suunalist liikumist näeme ka tööliste juures. Nende üldarv kahaneb, kuid tõus valitseb kesktööstuses. Nii oli tööliste üldarv 1. detsembriks: 1931. a. 27.514, 1930. a. 29.989, 1929. a. 31.516. Nii on siis meie tööstus teenistusest vallandanud ja töötatööliste perre üle viinud viimase aastaga 2.475 inimest.

Süüdinud on see suurtööstuse arvel, kus töölisi oli 1. detsembriks, 1929. aastast alates kuni 1931. aastani: 27.342, 26.085 ja möödunud aastal 23.403. Ka aasta jooksul oli siin kahanemine 2.682 inimest.

Kesktööstuses oli töölisi 1. detsembriks

samadel aastatel 4.173, 3.904 ja 4.111. Umbes vastavalt neile arvudele on meil kasvanud ka töbörsides registreeritud töötatöliste arv, mis oli 1. detsembriks, alates 1929. aastast, kolme aasta jooksul: 5.288, 5.675 ja 7.554.

Üldiselt võib märgata tööstuses tendentsi suurtööstusest üle minna kesktööstusesse. Töötamise võimalused, iseäranis välisturu jaoks, jäävad kitsamaks, ning sellepärast tuleb ka tööliste arvu piiramise ette võtta.

Meie töötatöliste arvule on suurendavalt kaasa aidanud ka jätkuv rändamine linnadesse. Mõnel pool ei suudeta kitsaste aegade tõttu palgalisi töölisi pidada. Viimase aasta jooksul on linnade elanikkude pere kasvanud 2.336 inimese võrra. Kas siin tegemist on ainult loomuliku juurdekasvuga, on raske öelda. Kuid arvata võib, et maaltlahkujate arvgi suurendavalt kaasa mõjunud on.

Meie tööstuse toodangu üldarvused 1931. a. kohta ei ole veel võimalik tuua. Üldiselt võib märkida, et need tööstused, mis töötasid siseturu jaoks, ei kannatanud kriisi all sedavõrra kui tööstused, mis töötasid välisturu jaoks. Üksikute rühmade järele tööliste arvu võrdlemised tõendavad seda. Küll aga kannatas eksporttööstus, iseäranis aasta teisel poolel, kus valuutaraskused seda märksa kitsendasid. See ilmneb ka väliskaubanduse andmetest. Nii veefi toores- ja poolvalmissaadusi tonnides välja: 1930. a. 277.000 tonni ja 1931. a. 295.000 tonni ja rahas oleks 1930. a. 23 miljonit krooni ja 1931. a. ainult 18 miljonit krooni.

Kuna valmissaadusi välja viidi 1930. aastal 70.000 tonni ja 1931. aastal 53.000 tonni, siis näeme, et ka tonnides on tagasimine. Rahas saime sellest tulu 33 miljonit krooni ja 16 miljonit krooni.

Tööstusesaadustest kõige enam turupuuduse all kannatas puutööstus kõigis oma harudes, olgu see paberi-, vineeri-, kastitööstused, või lihtne puumaterjal, mis määratud väljaveoks. Paremas seisukorras oli ainult tselluloos, mille väljavedu aastaga kasvas 1½-kordseks kvantumilt.

Tähtsamate tööstusesaaduste väljavedu oli kahel viimasel aastal: vineeri ja toolipõhjad 1931. a. 15.245 tonni 2.875.000 krooni väärtuses; 1930. a. 17.905 tonni 4.355.000 krooni väärtuses. Ajalehe- ja trükipaber: 1931. a. 14.196 tonni 2.623.000 kr.; 1930. a. 23.346 tonni 5.391.000 kr. Puuvillane lõng ja niit: 1931. a. 503 tonni 1.467.000 kr.; 1930. a.

1.621 tonni 6.079.000 krooni. Puuvillane riie: 1931. a. 1.077 tonni 3.350.000 kr.; 1930. a. 1.763 tonni 6.781.000 kr. Jäme linane riie: 1931. a. 381 tonni 701.000 kr.; 1930. a. 530 tonni 1.635.000 kr. Tsement: 1931. a. 13.930 tonni 452.000 kr.; 1930. a. 14.203 tonni 534.000 kr. Tselluloos: 1931. a. 59.705 tonni 8.669.000 kr.; 1930. a. 40.489 tonni 7.086.000 kr.

Näib, et tekstiiltööstus on ennast ümber orienteerinud peaaesjalikult siseturu nõuete rahuldamiseks. Puud ümbertöötaval tööstusel on seisukord raske. Turu mahutused on piiratud, ning kodumaa turu mahutust ei saa tõsta. Puud ümbertöötavate tööstuste seisukorra kergendamiseks on riigil tulnud alandada metsahindu ja veotariife raudteedel.

Nahatööstus on peamiselt kasutanud siseturgu. Võimalik, et saadakse välistelimitisi, milleks läbirääkimised käimas. Bata, Tšehhoslovakkia saapakuningas, ei ole suutnud meil läbi lüüa ning tema osakonna läbimüük on väikseks jäänud.

Tööstused on saaduste hindade allaviiamiseks asunud tööliste palkade vähendamisele. Sellejuures võib ära märkida, et tööstused on palkade vähendamise juures põhimõtte läbi viinud, et ametnikkude palkasid suuremaprotsendilisel viisil vähendavad kui tööliste palkasid.

Meie maksubilansi tasakaalustamiseks tuli erakordseid abinõusid tarvitusele võtta. Seni ei ole täpseid kokkuvõtteid meie viimaste aastate maksubilansi kohta tehtud. Et aga tähtsat osa meie maksubilansis etendab väliskaubandus, siis võib arvata, et esimese kokkuvõtte kujuneb viimase arvude järele. Juba 1930. aastal paranes meie väliskaubandus. Passiivsus küll ei kadunud, kuid kahanes eelmise aasta 5,5 miljoni pealt 1,9 miljonile kroonile. Rõõmustaval viisil aga 1931. aasta andis juba aktiivse kokkuvõtte. Intensiivse väljaveo tõttu selle kogusumma ei kahanenud sel määral kui kahanes sissevedu. Nii langes sissevedu 98.370.000 kroonilt 1930. aastal 61.224.000 kroonile möödunud aastal. See-ga on sissevedu langenud 37%. Väljavedu samadel aastatel oli aga 96.434.000 krooni ja 71.073.000 krooni, kus seega kahanemine oli 26%. Nii lõppes väliskaubandus 9,8 miljonit krooni väljaveo ülekaaluga. Kuid alaline hindade langus välismaal, samuti kitsenduste tegemine meie kaupadele välisturgudel, nagu Prantsusemaa kontingendid ja teiste riikide tollikõrgendused sundisid ka meid abinõusid otsima, et oma väliskaubandust tasakaalus hoida. Nii tuli

väliskaubanduse tasakaalustamisel pearõhk panna sisseveo piiramisele, milleks vastu võetud Riigikogu poolt Kaupade sisseveo korralduse seadus, ärimaksu muutmise seadus, millega sisseveoks õigus antakse ainult äridele, kellel esimesejärgu äritunnistus. Samuti ka välismaksuvahendite kui ka krooni väljaveo kitsendused. Selle piiramise tõttu on kaupade sissevedu langenud. Nii on seni monopoliseeritud üle 40% meie sisseveost. Kahe kuu jooksul on sisseveoks esitatud palveid rahuldamata jäetud umbes 900.000 krooni suuruses. Kuid kahtlemata oleks sissevedu olnud palju suurem, sest paljud ei ole palveid üldse esitanud ministriumile, kus juba teada on, et neid ja neid aineid üldse sisse vedada ei lubata. Kuid siiski peab tähendama sellele nähtusele, et meil just pärast selle seaduse maksmapanemist oli märgata elavat tahet suuremal määral sisse vedada väliskaupasid, kuna ajakirjanduses tihtipeale sõnumed olid, kus näha oli, nagu tahaks ministrium veel suuremaid kitsendusi kaupade sisseveos maksuma panna. See omakorda mõjus kaupmeeste peale, et kaupmehed selletõttu tahtsid rohkem sisse vedada, kui seda harilikult neil oleks tarvis olnud. Isegi on ettepanek tehtud kaubandus-tööstuskoja poolt valitsusele, et kogu väliskaubandus saaks monopoliseeritud sisseveo alal. (V a h e l h ü ü e.) Või ühe sektsiooni poolt — Seda on Majanduseministriumis kaalutud ja on leitud, et ei ole otstarbekohane kogu meie väliskaubandust sisseveo alal monopoliseerida, vaid meie saame nende abinõudega, mis meie nüüd ette võtnud oleme, rahuldavaid tagajärgi, ja asjata on oma peale suuremat tööd võtta, kui seda tarvis on. Oleme jäänud selle seisukoha juurde, et need kaubad, mis luksускаubad on, mida mitte tarvis ei ole, et need täiesti ära keelame, kuna need kaubad, mis meil tarvis on, mis alaliselt kättesaadavad peavad olema, nende piiramisele ei ole asutud, vaid ainult kokku räägitud kaupmeeskonnaga ja sellega katsutud hoida, et ei koormataks ega sisse veetaks rohkem kui vastavalt tarvis läheks.

Kui vaatame meie läinud aasta sisseveo üldsummasid, võrreldes neid eelmise aasta omaga, siis kaaluliselt on sissevedu kahenenud 496.581 tonnilt 371.968 tonnile. Kakskolmandikku sellest tagasimeinest, nimelt 80.000 tonni, oli toidu- ja maitseainete rühma arvel, sellest üksi 74.000 tonni teravilja arvel. Nii on 1930. a. maksmapandud Teravilja kaitse seadus oma soodsat ja tervendavat mõju avaldanud peas-

jalikult läinud aastal. Kahtlemata on ka tänava meie sissevedu hulga väiksem selle tõttu, et peame toiduks tarvitama kodumaa teravilja. Praegu on riigil rukist tagavaras 34.000 tonni ligi 6,5 milj. kr. väärtuses. Rukkitagavaraga saame rohkem kui uue lõikuseni läbi. Kui erilist ikaldust ei juhtu, siis võime öelda, et meie kodumaa põllumajandus suudab meid teraviljaga varustada, ja meil ka edaspidi tarvis ei ole teravilja sisse vedada. Kui vahest väiksema saagi saame looduslikkudel põhjustel, siis võiksime edaspidi võtta rukkile lisaks kas otre või kartuleid ja võime auesti välja tulla. Meil on proove tehtud sel alal, ja see leib, kuhu on sisse pandud 10—15% odra- või kartulijahu, ei ole sugugi halvem puhtast rukkileivast. Kuid nüüd ei ole meil seda tarvis mitte kasutada, sest praegu on meil rukkitagavarad veel suured.

Peale tähendatud teravilja sisseveo kahanevat ja osaliselt ärajäämistki on tagasi läinud heeringate sissevedu. Neist osteti 1929. aastal ja 1928. aastal 10—11 tuhat tonni. Juba 1930. a. langeb see arv 6,5 tuhande peale ning annab läinud aastal ainult 3,5 tuhat tonni. Peaks arvama, et käesoleval aastal sissevedu veelgi kahaneb, kuna meil kodumaa lihahinnad odavad ja sellepärast märksa kallima heeringa eest kuidagi vaja pole välisvaluutat välja anda. Puuvilla sissevedu on langenud kahel aastal 4.878 tonnilt 3.264 tonnile. Vabrikute saaduste välismaale müügi võimaluste kuivamisega on langenud ka selle tootesmaterjali sissevedu.

Raua ja terase sissevedu on langenud 10.000 tonni võrra — 16.000 tonnile. Eelmisel, 1930. a. said meie metallivabrikud suuremaid tellimisi ehitatavate õlikivitööstuste poolt kui ka riigi käest vedurite ja maanteed korrashoiu masinate ostu näol. Need tellimised on täidetud, ning sellega vajame ka vähem tootesmaterjali.

Langenud on ka bensiini sissevedu 9.100 tonnilt 7.194 tonnile. 1930. a. soetati tagavarasid, kuna kardeti bensiinitolli tõstmist, mida oma kaitseks nõudsid kodumaa eraõlikivitööstused. Kui meie aastast tarvidust hinnata 6.500—7.000 tonnile, siis praegu võivad tagavarad olla 2.000—2.500 tonni ümber. Kuna meie bensiinitööstused suudavad anda juba õige suurel hulgal bensiini, mida meie kasutada võime, siis loomulikult kahaneb ka käesoleval aastal bensiini sissevedu. Nafta sissevedu on langenud 3.040 tonnilt 1.200 tonnile. Väetisained on tagasi läinud 31.199 tonnilt 26.549 ton-

nile. Põldude väetamine on tagasi läinud peaaesjalikult põllupidajate ainelise kitsikuse tõttu. Tooresnahkade sissevedu langes 1.163 tonnilt 743 tonnile. Mõjutanud on siin osaliselt töötletud nahkade väljaveo kaanemine, kuna väiksemaks jäi eksport Venesse. Puuvillane riie on langenud 294 tonnilt 140 tonnile.

Teiste tähtsamate ainete sissevedu on püsinud kvantumilt eelmise aasta piirides.

Kui nüüd peatuksime selle juures, kuidas praegu hinnad on kujunenud nende saaduste pealt, mida meie väljast sisse veame, missugust küsimust ka Riigikogu oma eelmistel koosolekutel puudutanud, siis peab tähendama, et meil on mõnel alal märgata hinna langust. Võrreldes detsembri- ja jaanuarikuu hindu, näeme, et need on langenud. Suhkur on langenud 4%, kakao 12%, raud 5%, raudvits 8%, raudplekk 11—16%, tsinkplekk 5—10%, raudtalad 5%, siis on veel üks selts tsinkplekki, mis langenud üle 30%.

Väljaveos andsid kahe viimase aasta jooksul peartühmad kvantumis ja väärtuses järgmisi arvused: toidu- ja maitseaineid olime välja vedanud 1930. aastal tonnides 36.000, rahas 38 miljonit, 1931. aastal 58 tuhat tonni, rahas 34 miljonit. Toores- ja poolvalmissaadusi — 1930. aastal tonnides 277 tuhat, rahas 23 miljonit ja 1931. a. 295.000 tonni, rahas 18 miljonit. Valmissaadused — 1931. a. 53.000 tonnides ja 16 miljonit rahas ja 1930. a. 70.000 tonnides ja 33 miljonit rahas.

Neis arvudes ilmneb tugev hindade langus, kuna kaaluliselt oleme välja vedanud rohkem, rahas aga oleme saanud palju vähem.

Ka toores- ja poolvalmissaadused on kvantumilt väljaveos tõusnud, hinnas aga tublisti tagasi läinud. Valmissaadused on kvantumilt tagasi läinud 25%, hinnas aga 50%. Üksikutest ainetest on kvantumilt tõusnud ainult tselluloosi väljavedu, 40 tuhandelt tonnilt 60 tuhandele. Teiste ainete juures ilmneb tagasimineki, peaaesjalikult on see ajalehe- ja trükipabri juures, kuna selle kaubaga turud uputatud, ja osalt Venemaa omi ostusid meilt vähendanud.

Pabri väljavedu langes 23 tuhandelt tonnilt 14 tuhandele. Edasi läks tagasi viineri ja toolipõhjade väljavedu 2.700 tonni võrra. Puuvillane riie langes tuntavalt, samuti tooresnahad ja tuletikud.

Praegu on valitsus kindlal seisukohal, et väliskaubandus tuleb tasakaalus hoida.

On võimalik, et meil korda läheb mõnda

turgu meie põllumajanduse- ja tööstuse-saadustele juurde võita, arvesse võttes meie väliskaubanduse monopoli seadust, mis võimaluse annab kaubelda välisriikidega sisse- ja väljaveo üle. Praegu on lähemate naabritega selles asjas kauplemine ja läbirääkimised käsil. Võiks veel tähendada, et väljaveo alal põllumajandusesaaduste kohta on meil esialgne kokkulepe sõlmitud, mis võimaldaks meie lihale uut turgu, peaaesjalikult sealihale.

Puutööstuse kergendamiseks on tulnud, nii kui ma eelpool tähendasin, metsamateriale hinnas alandada, kännuraha kui ka raudtee tariifi alla viia. Pean aga ka veel tähendama, et üldiselt laenuprotsendi alla viimine, mis 1. veebruarist seadusega teostatatakse, peab ka oma kergendavat mõju avaldama väliskaubandusele.

Mis puutub meie sisekaubandusesse, siis on see jäänud umbes endiseks. Siin arvused oleks raske ette tuua.

Laevanduses, mis üle maailma kannatas raske kriisi all, on ka meil seda märgata. Kui maailmalaevanduse kahju hinnati 10 miljoni naelsterlingi peale, siis oli ja võis meil tähele panna kahe viimase aasta jooksul, 1930. ja 1931. aastal, et meil laevade juurdeostmist teostati. Alles möödunud aasta teisel poolel, kus veod veelgi vähenenud, on praegu raskused meie kodumaa laevandusel, et ta osalt prahi puuduse ja vähesuse tõttu seisab tööta.

Kui meie veel peatuksime kodumaa rahanduse ja panganduse juures, siis peaksim tähendama, et sel alal on meie pangasutused möödunud aastal vastu pannud kõikidele raskustele. Peab tähendama, et raskusi, mis olid meie pangandusel, ei tule kergelt hinnata. Aga siiski paljud pangad on suutnud seda raskust välja kannatada isegi omal jõul. Mõnedele on aga paratamata riik pidanud appi tulema. Kui meie vaataksime, kuidas meie panganduses on hoiusummade ja laenude seis ja kassatagavarad, siis on minul kokkuvõtte tehtud kõikide aktsiapankade kohta, juurde arvatud 34 suuremat ühistegelise rahaasutust. Võtaksin arvud alates 1. aprillist 1931 kuni aasta lõpuni, siis saaksime järgmise pildi. Meie hoiusummad olid kõikides neis pankades kokku 1. aprilliks, ma võtan ümmargused summad, 69 miljonit krooni, see on ligi 70 miljonit krooni. 31. detsembril olid hoiusummad aga 61 miljonit krooni. Seega oleme hoiusummade alal kokku kuivanud, umbes 8,7 miljonit ehk umbes 13% on vähenenud hoiusummad. Väljaantud laenud olid 1. aprillil 1931. a. 114 miljonit krooni,

31. detsembril 99 miljonit krooni. Siin on vähenemine või kokkutõmbamine olnud umbes 14 miljonit krooni ehk 13% laenudest. Siin peab seletama, et peaasjalikult suurem summa ei ole otsekohe kokku kuivanud harilikkude laenude alal, vaid suuremas summas on vähenenud garantiid 3 miljonit, korrespondentsummasid 2,5 miljonit ja aktsiptid üle 1 miljoni. Kassatagavarad olid meil 1. aprillil 7.355.000 ja 31. detsembril 7.381.000. Sellega oleks kassatagavarades väikest juurdekasvu märgata. Siin võib märkida kahte pangaliiki lahus, aktsiapangad ja ühispangad. Peab ära märkima, et aktsiapangad oma kassatagavarasid märksa rohkem suurendanud ja märksa tugevamaks läinud oma kassatagavarade poolest, kui olid 1. aprillil. Meie saime sellepärast kergemini möödunud aastal kriisist üle panganduse alal, et meil ei olnud väljast lühikeseajalisi laenusid, nagu paljudes teistes riikides, mis kergesti võidakse tagasi tõmmata ja pankadele raskusi tuua. Üht peaks tähendama meie panganduse alal, et meie pangad ei ole ise päris süüta selles, et nad on pidanud summasisid kaotama äride kui ka tööstuse finantseerimisel. Peab tähelepanu juhtima sellele, et eelmistel aastatel pangad palju ettevaatlikumad olid. Endisel ajal võis tähele panna, et pankade oma süü läbi asutati tööstuseettevõteteid rohkem, kui meil neid tarvis oleks olnud. Isegi seda võis märgata ja kindlaks teha, et mõned pangad finantseerisid omalt poolt enim finantseeritud tööstustele konkureerivaid uusi ettevõtteid. Nii võiks öelda, et saapa- ja nahatööstuse juures, mis nüüd täieliku krahhiga lõppes, meie pangad mitte süüst puhtad ei ole, kuna nad nende tööstuste finantseerimise juures mitte küllalt tagasihoidlikud ja ettevaatlikud ei olnud. Sedasama võiks tähendada eksporditapamajade alal, et see on täiesti pankade süü, sest kui nemad mitte oma rahaandmisega vastu ei oleks tulnud, siis ei oleks saanud ülearuheid ja paralleelselt töötavaid ettevõtteid üleüldse ellu kutsuda.

Siin võiks palju nähteid ette tuua sellel alal, kus meil pangad ise on aidanud ettevõtteid ellu kutsuda, kus seda sugugi tarvis ei ole olnud. Ma tähendan, et nüüd on pangad selles mõttes karistada saanud ja on ka siis palju ettevaatlikumaks läinud, ja see mõjub kindlasti tervendavalt meie majanduseelu peale, kui sarnased väärnähtused ära jäävad. Meie peaksime tähele panema seda, kui ettevaatlikult töötavad teistes riikides pangad. Nii näiteks Prantsusemaal, kus öeldakse, et pangad on suutnud

majandusekriisi süvendamise vastu palju ära teha, kuna nad väga tagasihoidlikud on olnud laenude andmisega. Praegu teame, on Prantsusemaal pangad raha täis, kuid vaevalt läheb kellelgi korda suuremaid laenusid pankadest välja võtta.

Ja kui nüüd meie pangad ka tulevikus samase ettevaatusega töötama saavad, siis kindlasti avaldab see parandavat mõju, ja igasugused väärnähtused meie majanduseelu alal, mis lõpevad suurte kokkuvarisemistega, olgu see tööstuses või kaubanduses, jäävad siis ka vähemaks.

Nendest summadest, mis siin ette toodud hoiusummade alal, näeme ka, et hoiusummade väljavõtt ei ole nii suur, nagu varest arvata võiks. See näitab siiski, et meil usaldus pankade vastu ei ole kadunud, ja seda peab alal hoidma. Kui meie usalduse siin alal hoiame, siis on kindel see, et jäävad igasugused raskused meil tulemata, ja kui hoiusummade omanikud siin ise rohkem usaldust üles näitavad, siis on ka kindel, et nende hoiusummad puutumata jäävad. Võiks veel tähendada, et meie kodumaa pangandus on see esmakordne, kus läbi viime 1. veebruarist laenuprotsendi alandamise seaduseandlikul teel. Kui seniajani oli laenuprotsent umbes 11, mõnes kohas rohkem või vähem, siis 1. veebruarist alandatakse see protsent 8 peale, mis peaks tervendavalt mõjuma kogu meie majanduseelu peale. Kui see tervendavat mõju avaldab kogu meie tööstuse, kaubanduse ja osalt ka põllumajanduse peale, siis ühtlasi sellega tervendame seda pinda või alust, mille peale meie pangandus on rajatud. Sellepärast tuleks see seadus vastu võtta kui seadus, mis peaks looma tervendust ja majanduslikku kindlustust, aga mitte ümberpöörduvalt, nagu selle vastu mõnelt poolt agiteeritakse. Sellega lõpetaksin üldise ülevaate ja asuksin meie eelarve jürde niisugusena, missugusena ta esitatud on.

Meie näeme, et eelarve on tasakaalu viidud ümmarguselt 81 miljoni krooni peale. Kui meie sellest maha võtame rukkii operatsiooniks sissevõetud summa, s. o. 4 miljonit krooni, siis oleks eelarve tasakaalus 77 miljoni krooniga. 1931. aastal, 1929. ja 1930. aastal ulatas eelarve-summa ligi 97 miljoni krooni peale. Kui meie nüüd võtaksime sellest kõige suuremast summast, mis eelarve on olnud, maha käesoleva aasta eelarve, siis oleks vähenemine umbes 20 miljonit krooni või vähem protsendilisel umbes 25%.

Kui üksikult vaadata eelarvet, kuidas tema on ära jaotatud üksikute ministreeri-

mide vahel, siis näeme, et meil kõige suurem on summaliselt Teedeministeeriumi eelarve, nimelt 22 miljonit krooni või protsendiliselt 27% eelarve lõpusummast. Sellele järgneb Kaitseministeeriumi eelarve umbes 16 miljonit krooni või 20%. Siis järgneb Hariduse- ja sotsiaalministeeriumi eelarve, 14 miljonit krooni — 17½%. Kui küsida, missugusel alal oleme kõige rohkem kärpinud, kuna kärpimine on umbes 8.900.000 krooni, või ümmarguselt 9.000.000 krooni, siis selgub, et vähendamine on kõige suurem olnud administratsiooni kulude alal. Sellel alal oleme kärpimisi teinud 3.360.000 krooni või kogu kärpimistest langeb 37% administratsiooni kulude peale. See näitab, et kärpimine on öieti läbi viidud, on kõige rohkem kokku tõmmatud administratsiooni kulusid, mitte produktiivseid kulusid. Kui ära võtame rukkisumma, siis oleks kärpimine 42%. Produktiivsete kulude alal on kärbitud 1.334.000, kogu kärpimistest teeks see välja 16,7%.

Rahva tervishoiu ja hoolekande alal oli kärpimine 32.000 krooni, see on kõigest 0,4% kogu kärpimise summast.

Investeerimise alal on kärbitud 2.385.000 krooni, siin oleks protsent vähendamise üldsummast 17,4.

Riigi võlad ja intressid, mis tänavu välja teevad 5.281.000 krooni, siin on edasi lükatud tasumine — 1.864.000 krooni ja osalt ka kärpimine, see teeks välja 20% vähendamise summast.

Siis peaks veel tähendama, et käesoleva aasta eelarves on vähenenud ametnikkude arv, nimelt 329 inimese võrra. (V a h e l h ü ü e.) Silmapilk ma vaatan. Meil oli ametnikke alates 1925. aastast, kui võtta ainult ümmargustes summades — tuhandetes — 25.000 riigiteenijat arvuliselt, järgmisel aastal — 26.000, 1928./1929. aastal — 27.000, 1929./1930. aastal — 27.600. Kõige suurem arv oli 1930./1931. aastal, see on samadel aastatel, kus oli kõige kõrgem eelarve — ümmarguselt 97 miljonit, siis oli ametnikkude arv 28.000, 1931./32. aastal — 26.000, 1932./1933. aastal — 25.000. Nii näeme, et alates 1931. aastast algab alanemine. Siin peaksin ütleva, et käesoleval aastal on sisuliselt ametnikkude arv veel rohkem alanenud, sest kui arvesse võtame, et meil tuli möödunud aasta sügisel algada tööd uutel raudteedel, mis nõudis uusi tööjõude, ja neid uusi tööjõude andis meile raudteevalitsus sel teel, et tema tõmbas vanade teede pealt kokku ja vähendas sellevõrra vanadel teedel teenijaskonda, ning täitis uued selle personaaliga. Nii et

siis sisuliselt tuli meil rohkem tööd juurde. Kui seda ei oleks tulnud, siis oleks loomulikult võinud ametnikkude arvu selle võrra vähendada. Aga siin peab siiski tähendama ühte, et kui meie eraldaksime ära kogu meie eelarvest riigi ettevõtted, tööstuse-ettevõtted, nagu seda on raudtee, siis post-telefon-telegraaf, riigi metsad ja piirituse-tööstus, mille peale ei saaks vaadata, nagu administratsiooni aladele, vaid mis on rohkem ärilised ettevõtted, kui seal kokku võtame, siis leiame, et neil aladel, alates raudteedega ja lõpetades piiritusetööstusega, on meil 9.111 ametnikku ja teenijat. Kui meie selle maha võtame 25.762-st, jääb meil üle umbes 16.600, mille kohta võiksime öelda, et see on meie riigiaparaadi ametnikkude arv. Aga seal on veel Kaitseministeerium... (V a h e l h ü ü e.) Aga seal hulgas on ka Kaitseministeerium oma koosseisudega, mis on riigikaitse seisukohalt tarvilik. Nii jääks 16.000 ametnikku ja teenijat. Siit näeme, et meil see arv enam suur ei ole.

Kui veel peatuksime riigi eelarve juures sellelt seisukohalt, nagu puudutasin ametnikkude küsimust, kui meie eraldame summaliselt või rahaliselt eelarvest need riigi ettevõtted, nagu raudtee, post j.n.e. ja jätaksime järele administratsiooni ala, siis meil on pilt sootu teine, ja riigi eelarve kuivab siis märksa kokku. Senini ei ole meie kahjuks suutnud riigi eelarvet esitada ja täiesti ümber töötada nettoelarve kujul. Sealt võiksime näha, missugune oleks meie riigi tõeline eelarve, ilma riigi ettevõtete eelarveteta. Nettoelarvena oli meie kulusid 1922. a. 14½ miljonit krooni, kuna 1930./31. a., kus eelarve seis oli kõige kõrgem, umbes 24 miljonit, käesoleval aastal aga 21,8 miljonit krooni. Riigi ettevõtted on aga aidanud katta riigi eelarvet ja jätnud selleks ülejääke 1922. a. 12,4 miljonit, 1930./31. a. 15,3 miljonit ja esitatud eelarves on see ülejääk ette nähtud 14,9 miljonit, ümmarguselt 15 miljoni suuruses. (V a h e l h ü ü e.) Siia hulka on ka piiritusemonopol juurde arvatud. Tegevuse-eelarve oleks järgmine, tähendab see osa, mis administratsiooni aparadi peale läheb, sisse arvatud ka meie Kaitseministeerium: kulusid oli 1922. a. 30 miljonit krooni, 1930./31. a. — kõige kõrgema eelarve aastal — 55,5 miljonit ja esitatud eelarves 48,2 miljonit. Tulusid oleme saanud maksudest, nii otsekohestest kui ka kaudsetest, vastavatel aastatel 23,3 miljonit, 46 miljonit ja 37,9 ehk ümmarguselt 38 miljonit. Seega on administratiiv-aparaat andnud rohkem

välja vastavatel aastatel 7 miljonit, 9,4 miljonit ja 10 miljonit krooni, mis nüüd tuleb katta riigi ettevõtete ülejääkidest. Siis näeme, et intressid, mis eraldi võetud, annavad meil ka puudujääki, tähendab see osa, mis riik ise on raha välja laenanud ja mille eest ta intressi saab, ja see osa, mis riik ise teinud laenu — välislaenu, ja mille pealt ta ise intresse maksab. Vahed on seal järgmised: 1922. a. oli puudujääk, tähendab riik pidi oma välislaenude pealt rohkem maksma kui oma kapitalide pealt ise sai, 1.350.000 krooni, kõige kõrgema eelarvega aastal 1930./31. a. 1.700.000 kr. ja esitatud eelarve järgi 1.800.000 kr.

Enne kui läheksime edasi peatuksime meie tulude juures ja vaataksime, missugustel aladel tulud on kogusummas vähenenud, siinjuures võtame arvesse, et kokku tõmmatud on ligi 9 miljonit krooni, siis leiaksime järgmist: otsekoheste maksude alal on meil tulusid eelarvesse võetud vähem 684.000 krooni. Siis on vähenemine, nagu ma juba enne tähendasin, maamaksu vähendamise põllumeestele, tulumaksu vähendamise ning veel vähendamise ühel ning teisel alal. Seega on meie otsekoheste maksude vähenemine umbes 9%. Vähenemise üldsummast teeks see välja 7,6%, ja kui rukkisumma välja jätta, siis 8,6%. Järgmised oleksid lõivu- ja tasumaksud. Siin on vähenemine arvult 375.000 krooni. Siin on arvesse võetud ka ärilised tehingud, mis kokku kuivavad, arvesse võttes majanduseelu tegevuse vähenemist, mille tõttu siin seda sisse ei tule, mida eelmisel aastal saime. Selle vähenemise protsent on 7,4 ehk protsent vähendamise üldsummast 4,2.

Siis oleksid kaudsed maksud. Siin on vähendatud 1.718.000 krooni. Tollide vähendamist on meil ette nähtud umbes 3 miljonit krooni, võrreldes käesoleva aastaga, kuna meie tubakaaktsiisi tõstsime ja aktsiiside alalt sellega loodame rohkem saada 1.355.000 krooni. Sellega kaudsed maksud annavad vähenduse 1.718.000 kr. Võib-olla selle tulu juures peab kahtlema, kas see summa eelarvesse ülesvõetud suuruses sisse tuleb. Aga, lugupeetud Riigikogu liikmed, teie näete, et meie oleme kärpinud tollide sissetulekut kogusummas 3 miljonit krooni, mispärast loodame ka ülejääva summa laekumist.

Edasi oleksid riigi monopolid. Siin on peasissetulek piiritusest saadavad summad. Ka siin on vähendamine ette võetud summaliselt 436.000 krooni, vähenemise protsent oleks 3,5, ehk protsent vähendamise

üldsummast 4,8. Loodame, et see summa sisse tuleb, arvesse võttes, et meil salapiiritust tulevikus vähem sisse veetakse, kui möödunud aastal.

Riigi ettevõtted ja varandused. Siin on nüüd peaaesjalikult raudteed, post-telegraaf-telefon j.n.e. Siin on vähendamine kogusummas 3.650.000 krooni ehk 11% ja vähendamise üldsummast 40%. Üksikasjalikult on vähendatud raudtee tulusid tariifi alal, — meie loodame vähem sissetulekut 2 miljonit krooni, võrreldes käesoleva aastaga. Raudtee tariifide alandusi, mis praegu teoksil, oleme eelarve koostamise juures arvestanud, millega kogusummas raudtee sissetulekud 2 miljoni krooni võrra vähenevad. Siin peame arvesse võtma ka seda, et raudteid juurde tuli, — avatud raudteed peavad ka midagi sisse tooma.

Riigi metsamajanduse alal on ka vähendamine ette nähtud. Riigi metsad annaksid meile vähem umbes 778.000 krooni. Postitulud on vähendatud 380.000 kr. võrra. Need oleksid suuremad vähendamise summad, mis kogusummas teevad välja 3.650.000 krooni.

Kui nüüd küsida, kas on väljavaateid, ja kas suudame esitatud eelarvet täita, siis pean isiklikult arvamist avaldama, mida ka usun, et meie suudame käesolevat eelarvet täita. Nagu selgub, on see tagasi viidud eelarvete juurde, mis olid meil umbes 5 aastat tagasi. Ka sel korral olid tulud väiksemad kui nüüd on. (V a h e l h ü ü e.) Seda näitab ka see asjaolu, kui jälgime viimaste kuude riigi sissetulekuid, võttes oktoobri-, novembri- ja detsembrikuud. Nende kuude sissetulekute kahanemise protsent annab umbes sama välja, palju meie riigi eelarvet oleme vähendanud. (V a h e l h ü ü e.) Põllumeeste taskust on väga vähe maksusid ette nähtud. Kaudsete maksude, nagu tähendasin, tollide alal on vähendamine ette nähtud. Ilma väliskauba sisseveota ei saa meie ka läbi, sest osa kaupu tuleb sisse tuua, ja loodame, et sellele osale meie rahva ostujõud vastab ja suudab seda osta. Seepärast arvesse võttes viimaste kuude sissetulekuid ja võrreldes neid esitatud eelarvega võib öelda, et oleme selle võrdlevalt õieti kokku seadnud.

Kuid peab ka kõige pahemat silmas pidama ja kui asutakse eelarve täitmisele ettevaatusega, kui iga kuu kalkuleeritakse ja silmas peetakse sissetulekuid, et need kaksid väljaminekud, siis ei ole kahtlust, et suudame eelarve tasakaalus hoida. Sest ka käesoleval aastal suutsime seda teha. Võin Riigikogule teatada, et meil on korda läi-

nud käesoleva aasta eelarve 1. jaanuariks kokkukõlla ja tasakaalu viia. Mõni kuu tagasi oli suur kahtlus selle üle, oli ka umbes 7-miljoniline puudujääk tekkimas, kuid oleme tagasihoidlikult eelarvet täitnud, ja nüüd on korda läinud puudujääki kaotada. Nii loodame, et käesoleva aasta eelarve, kõige raskuste peale vaatamata, lõpetame tasakaalus. (V a h e l h ü ü e.)

Kui nüüd veel kokku võtta, siis võime öelda, et meie oleme käesoleva aasta eelarvet kärpinud õige kõvasti. Üldiselt on kärpimine tabanud suuremal osal administratsiooni ala, umbes 40%. Vastavalt sellele kärpimisele oleme püüdnud maksukoormat vähendada, nii otsekoheste kui ka kaudsete maksude alal. Võiks öelda, kui tubakaaktsiisi tõstmist mitte paratamata maksude hulka arvata, et oleme eelarvega selleks kaasa aidanud, et umbes 10 miljonit krooni saab nii otsekoheste kui kaudsete maksude näol rahva maksukoormat kergendada. Ja kui arvata veel juurde umbes 3 miljonit krooni, mis sunduslik laenu protsentide alandamise seadus annab, siis võiksime öelda, et ümmarguselt 12—13 miljonit krooni vähenevad nüüd kulud, ja see peaks omakorda head mõju avaldama meie produktiooni jätkamiseks. (V a h e l h ü ü e.) Meie aga näeme seda, ja see peaks aitama just kaasa produtseerimise alal kulude vähendamisele. Peab aga üht tähele panema meie juures, mis lahkuminev on paljude teiste rahvaste juures, ja see on, et meie endi asju vaatame alati liiga läbi mustade prillide, et meie hindame endi seisukorda tihtipeale palju halvemaks, palju raskemaks, kui ta tõsiselt on. Meil on alati liiga suur arvustamistung ja tahe kõiges paha näha ja kõike mahategevvalt arvustada. Meil on tahet vähe ka head näha ja head leida. See halvendab olukorda rohkem, kui ta seda tõesti on. Siin peaksime õppima oma elus ka head tähele panema. Arvan kindlasti, ja neist andmetest, mis ette kandsin nii välis- kui kodumaa majanduseala kohta, võiksime öelda, et meie kodumaa majandus ei ole mitte kõige halvemas seisukorras. Paljude teiste rahvaste juures on seisukord raskem kui meil. Mis meie aga kuuleme? Mis on meie alaline jutt? Ikka see, et oleme väljapääsemata seisukorras. See jutt on kõigi kodanikkude suus, ja seda juttu ajab kogu ajakirjandus. Kas see ei halva meie rahva töötahet ja lootust paremasse tulevikku? Kindlasti halvab. Kui meie ei suuda teistsugust meeolu luua rahva juures, siis on see halb ja võiks rahvast hävitada ning ta-

kistada loovat tööd tegemast. Ses suhtes peaksime palju õppima ja eeskätt eeskuju võtma Inglise rahvalt. Ma kannaksin ette sõnad või ütelse, mis Inglise rahva kohta on kirjutanud need, kes teda praegusel raskel ajal on jälginud. Nad ütlevad: hoolimata kõigist hädadest ja ainelistest muredest ei või Inglise rahva juures juttugi olla meelegeituse või tahtejõu langusest. See on, mis võimaldab rahval kanda kõiki raskusi, kui ta meelt ei heida. Ma loodan, kui meie oma rahva meeoleolu suudame tervendust luua, siis kõik majanduseelu raskused on võidetavad.

Juhataja: Rkl. M. Martinson'ilt on ettepanek,

läbirääkimisi Eesti Vabariigi kulude ja tulude eelarve puhul pidada järgmisel koosolekul.

Ettepanek võetakse vastu.

Vaheaeg kl. 19.25 min. — kl. 20.

Koosolekut juhatab teine abiesimees **R. Penno.**

Sekretäri kohal sekretäri teine abi **O. Gustavson.**

2. Eesti-Soome kaubandus- ja laevanduslepingu muutmise protokoll kiinnitamise seadus — I lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja J. Jaanis: Aprillikuus möödunud aastal kirjutati alla Eesti-Soome kaubandus- ja laevandusleping. Selle lepingu käsitamisel on tekkinud lahkavimised ühes küsimuses, ja nimelt arusaamises shevroomahast. Kaubalepingus on kaupade kohta käivas nimekirjas ära tähendatud, et shevroomaha kohta annab Eesti Soomele 25% tollialandust. Tollialanduse elluviimisel selguski, et arusaamised shevroomaha mõistest Soome ja Eesti vahel lahku lähevad. Nimelt mõistetakse Eestis shevroomaha all peamiselt kitsenahka, kuna Soomes mõistetakse igasuguseid shevroomaha taolisi nahku, ka ümbertöötatud lambanahka, ja seepärast selle lepingu käsitamisel ei saanud Eesti Soomele vastu tulla, ja 25% tollialandust anda Soome arusaamise järgi. Vastavalt sellele esitas Soome valitsus ettepaneku, et ühtlustataks arusaamist shevroomaha kohta, ja käesolev Eesti-Soome kaubandus- ja laevanduslepingu muutmise protokoll näebki ette, et shevroomaha mõiste sellega fikseeritakse, ja Soomele antakse soodustus shev-

reti kohta, sest peaausjalikult shevretti tuuakse Soomest Eestisse sisse, ja töötatakse teda ümber lambanahast. See sissevedu pole suur, möödunud aastal on ta piirdunud 16 kiloga, ja seepärast ei avalda see kvantum meie kaubandusele ega tööstusele suurt mõju, ja lepinguosalisel, tahes õieti tõlgitseda seda mõistet, ongi kokku leppinud ja esitanud käesoleva protokollil muutmise kinnitamiseks.

Rahaasjanduse komisjon võttis tema samal kujul vastu, nagu Vabariigi Valitsus ta esitanud. Teen rahaasjanduse komisjoni nimel ettepaneku, seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Seaduseelnõu võetakse vastu I lugemisel.

3. Tervishoiupersonaali kutsetegevuse seadus — I lugemisel.

Üldkomisjoni aruandja J. Klesment: See seadus on järjekes Riigikogu poolt paari aasta eest vastuvõetud Rahva tervishoiu korraldamise seadusele. Viimane seadus nägi ette tervishoiu töökorraldust, organisatsiooni j.n.e. Käesolev seadus käsitleb tervishoiu alal tegutsevate isikute õigusi ja kohuseid, asendades Vene arstiseaduse vastavaid paragrahve. Käesolev seadus ei too suuri muudatusi, arvesse võttes Vene seadust ja selle põhjal antud määrusi. Uuena, mis siin nimetada oleks, on mõned muudatused apteegiasjanduse alal. Võrreldes senisega on muudatusena apteegi alal rohuteadlaste ja rohuteadlaste kandidaatide sisseseadmine.

Siis on veel reguleeritud üks liik, see on hambatehnikud, kelle kohta seniajani mingit määrust ette nähtud ei olnud. Nende jaoks ei olnud seadust, nemad ei olnud registreeritud nagu muud tervishoiupersonaali kuuluvad isikud. Uus seadus on nende kohta teatud eeskirjad ette näinud.

Eelnõu on üldkomisjoni poolt läbi vaadatud, mõningate parandustega vastu võetud ja Riigikogule esitatud. Kuna vahepeal on mõned tarvidused paranduste suhtes esile tulnud, siis üldkomisjon vaatab eelnõu esimese ja teise lugemise vahel veel läbi ja esitab omad parandused Riigikogule. Selleks ei ole vaja aga eelnõu komisjoni tagasi anda, vaid komisjon võib teha seda ka selleta. Ma teen ettepaneku, seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Seaduseelnõu võetakse vastu I lugemisel.

4. Postiga saadetud kaebuste tähtaja arutamise asjus tsiviilkohtupidamise seaduse § 828 muutmise seadus — II lugemisel.

Üldkomisjoni aruandja R. Eliaser.

Seaduseelnõu võetakse vastu II lugemisel.

5. Kohtute seaduse §§ 251¹-a ja 257 muutmise seadus — II lugemisel.

Üldkomisjoni aruandja T. Kalbus.

Seaduseelnõu võetakse vastu II lugemisel.

6. Raadiosaate- või -vastuvõtuseadete loata ülesseadmise ja kasutamise kohta antud karistuseeskirjade muutmise seadus — II lugemisel.

Üldkomisjoni aruandja J. Klesment.

(Pealkiri.)

Aruandja J. Klesment: Seaduse pealkirjas on viga.

Siin on „Raadiosaate- või -vastuvõtuseadete“, peab olema „Raadiosaate- ja -vastuvõtuseadete“, „või“ asemel peab olema „ja“.

Juhataja: Aruandja teeb pealkirjas redaktsioonilise paranduse, millega ta ühineb, mispärast see eraldi hääletamisele ei tule.

A. Leps: Härrad Riigikogu liikmed! Radio praeguses elus mängib suurt osa eriti maarahva juures, kus ajalehtede kaudu ühendus ei ole nii kättesaadav ja võimalik kui linnades. Seda tema suurt osa silmas pidades, peaks ka kõik selleks tegema, et tõesti radio omal kõrgusel seisaks. Meie raadioringhäälingul ja ringhäälitsemisel on aga kahjuks väike viga, nimelt, et ta igalepoole häält ei anna. (V a h e l h ü ü e.) On küll kuulda mõnele poole, aga on palju kohti maal, kuhu ta häält ei anna. Ma mõtlen, kui ta niisugusele lähedale maale, kui Virumaa, häält ei anna, siis vaevalt on seda kaugemale kuulda. (V a h e l h ü ü e.) Ma ei tea, see ainult tuletab seda asja mulle rohkem meelde. Öeldakse, et oleks veel hea, kui ta päris tumm oleks, see radio, aga ta segab teisi jaamu kuulamast. Kui see aga nõnda on, et üks segaja üles seatakse, keda ennast kuulda ei ole, ja selle eest peab trahvi maksma ja kohtulikult karistatud

saama veel 50 krooniga, siis on see liig. Seni oli nii, et raadioringhääling võis sisse nõuda aastamaksu, kui see tasumata oli, tsiviilkohtuga. See on loomulik, sest selleks on tsiviilkohus olemas, et siis kohtuga sisse nõuda, kui ilma ei makseta. Kuid kui lugu on nii, et kuigi raadioringhääling paljudesse kohtadesse õieti midagi edasi ei anna ja teda kuulda ei ole ja kui tahtakse niikaua, kui niisugune seisukord kestab, veel trahvi peale panna, siis arvan, et see on täiesti ebaloomulik.

Üldkomisjonis tekkisid ka vaidlused selle juures, kui hakati seletama, et meil raadioringhääling ei vasta nõuetele, ja sellepärast sarnaseid võimalusi ei või anda, et karistada tuleks inimesi, kes põhimõtteliselt ei soovi maksta niisuguse ringhäälingu heaks, mida ei ole kuulda. Siis toodi ringhäälingu esindajate poolt ette, et nemad tahavad kapitali koguda, et kui trahvid peale pannakse, siis sellega saadakse koguda kapitali. See on nagu keskajal, kus igal vürstil oli oma juut, ja see korjas igalt poolt üle maa maksusid kokku, ning kui vürstil oli raha vaja, pigistati see juudilt välja. Meie ajal on juudiga teisiti, ta võtab raha pangast, ja riik korjab jälle panka raha. Raadioringhäälingu seadus tuleb mulle meelde seda keskaegset süsteemi, et meie peame ühedele sakstele, kes on kokku astunud ja teinud omale ringhäälingu, raha korjama, sest et nendel kapitali ei jätku — nad ütlevad, et neil on mõni miljon, ma ei tea aga, kas see neil puhtas rahas on. Ühesõnaga, neil ringhäälingu kapitalistidel on see väike viga, et neil kapitali, raha ei ole. Sellepärast meie peaksime selle asja niisuguste kapitalistide kätte andma, kellel ka tõesti kapitali on. Aga niisugust riiklikku süsteemi sisse seada, et meie oleme ühe raadio, mis tumm kui kala, üles pannud ja ringhäälingu sisse seadnud ja nüüd, et teda teha rääkivaks, et teda kuulda oleks, siis peame trahvide teel raha koguma! Seda ei peaks saama. (V a h e l h ü ü e.) Mul ei ole selle vastu midagi, kas ta lahti või kinni on, ega ma raadio vastu ei ole, ta on väga hea asi ja rahvale tarvilik, eriti maarahvale, aga ta peab oma kõrgusel seisma. Ja kui ta sellele kõrgusele on viidud, siis meie räägime teist juttu. (V a h e l h ü ü e.) Et liiga hea on see, mis ta edasi annab! (V a h e l h ü ü e.) See võib olla, et kuu peal paremini on kuulda, aga meil igatahes ei ole. Kõike seda arvesse võttes ma leiain, et kui see raadio mitte tõtanud ei ole, et ennast rahvale kuuldavaks teha, siis ammugi Riigikogul ei ole tarvis tõtata, et selle ringhäälingu kasuks anda seadusi välja, kus inimesed karistada saavad, kes ju raadiot kuulda ei saagi. See on õieti juriidiline külg. Kuidas inimesi karistada, kes parema tahtmise juures kuulata ei saa, kuna ta seda raadiot ei kuule. Rakveres näiteks ei kuule. (V a h e l h ü ü e.) Siis peab enne niisuguse seaduse välja andma, et kõik inimesed nii rikkaks saaksid, et nii head aparaadid võiksid osta praegusel raskek ajal. Ja sellepärast meil eriti tõtata ei ole vaja. Praegune aeg ei ole üldse kohane, et sarnaseid seadusi välja anda, kus asutusele, kes oma ülesannet täitnud ei ole, antakse kätte kriminaalseaduses ettenähtud sanktsioon, mida ikkagi ainult riiklikud asutused võivad tarvitada. Ma ütlen lõpuks, et raadio on niisugune asi, mis minu arvates täidab neid ülesandeid, mis on posti-telegraafi- ja raudteeasjandusel, mis õieti riigi käes peaks olema. Nii et käesoleval korral minu arvates üldse otsarbekohane ei ole talle sel kujul nagu praegu ja nendes oludes mingit kriminaalseaduse kaitset anda.

M. J u h k a m: Härrad Riigikogu liikmed! Kui valitsus läinud aasta lõpul esitas arutuseloleva seaduseelnõu, siis asus ta seisukohal, et meie ringhäälingu peapuudus on n. n. „raadiojänesed“. Ja välja minnes sellest seisukohast taheti siis karistust „jänestele“ suurendada ehk õigemini öeldes, taheti nende olemasolu lõpetada. Üldkomisjon asetasküsimuse märksa laiemale pinnale: komisjon kutsus välja asjatundjad, ja seaduse ümber tekkisid elavad vaidlused.

Kui viimasel ajal ei kao ajaleheveergudel alaline nurin meie raadio kohta, kui kuuldub, et raadiokuulajad organiseerivad proteste ja streike, siis arvan ma, et asi meil korras ei ole, ja tehtagu mis tahes, nii meie edasi minna ei saa. On tõepoolest viimne aeg tuua asjas parandust. Sest raadio kultuurilist tähtsust eitada ei saa. Ma ei kõnelegi ilma- ja igasugustest muudest teadetest, mida raadio abil võimalik on väga ruttu levitada. Raadio on teinud terves kultuurilmas määratu suuri edusamme ja on lõpmata levinenud. Meie oleme siin maha jäänud ja meie sörgime siin teiste rahvaste sabas. See on aga kurb, sellepärast, et meile kui väikerahvale oleks eriti tähtis, et raadioasjandus meil arenenud oleks, sest et meile pakub see mõndagi, millel suurriikide kohta nii suurt tähtsust ei ole. Raadio on üks odavamaid vahend-

deid, mis meid Euroopaga alatas ühenduses peab, ja mille labi meie kuulda võime, mis seal sünnib. Isegi keelte õppimise mõttes on lugu nii, et kui veel paar aastakümnet tagasi inimestel, kellel raha ei olnud, oli keelte õppimine seotud suurte raskustega sellepärast, et nad elavat keelt ei kuulnud, — on raadio igasuguste tundide, loengute ja muude ettekannetega tulnud tõsiselt appi ka siin. Meile on ka see lõpmata tähtis, et meil oleks võimalik õpida teiste rahvaste keeli kergesti ja odavasti. Kõik see on nii selge, et sellest pikemalt kõneleda on üleaarne. Kui aga nurin meie raadio vastu ei kao, siis milles seisab asi?

Üldkomisjonis kriipsutati alla kolme peapunkti: 1) nõrk kuuldavus, 2) väga kõrge maks ja 3) nõrk programm.

Mis puutub kuuldavusse, siis on lugu siin nii, et on rida kohti Eestis, kus ringhäälingut kuulda ei ole isegi heade lampaparaatidega. Loomulik olukord nõuab, et ringhääling peab olema kuuldav enam-vähem üle maa detektoraparaatide abil, sest et meie keskmise korraliku lampaparaadi hinna peame arvestama 25—30 tuhat senti ja sinna juurde tuleb veel arvata korrashoiu ja teised kulud, vähemalt 3—4 tuhat senti aastas. Seda aga meie kehval ajal kehvalt rahvalt nõuda ega loota ei saa, ja järelikult peame nõudma, et ringhääling kuuldav oleks detektoraparaatide kaudu, mis mitu korda odavamad. Et meie aga detektoraparaatidega suudaksime kuulda oma ringhäälingut, sellest ei saa praegu juttugi olla. Mööda minnes — kange tollidetõstmise ajajärgul on tugevasti tõstetud tolle ka grammofoniaparaatidelt ja raadioosadelt. Vaevalt on see õiglane. Meie rahva muusikaarmastuse juures ei ole suur patt, kui perekond grammofoni mängib, las mängib, — see on igatahes palju parem, kui et raha raisatakse restoranis ja kõrtsis. Raadio kohta maksab sama. Ja et tolle on tugevasti tõstetud ka raadioaparaatide ja -tarvete pealt, siis on see lubamatu, sest peale muu on raadio ka väga tähtis ühendusepidaja. Meil ehitati nõrk ja halb saatejaam sellepärast, et meie ringhääling asutati ilma kapitalita ja puuduv kapital tahtakse nüüd hankida kõrgete maksude abil raadiokuulajailt.

Ei ole loota, et nii kõrge maksu juures raadiokuulajate arv lähematel aastatel tuntavalt suureneks. Ringhääling seletab, et ta raadiomaksu alandab siis, kui kuulajate arv tõuseb 20.000-ni. Ringhääling on nõus alles siis maksu alandama ainult 1 krooni

võrra kõikidelt liikidelt. Maksu alandada rohkem lubatakse, kui kuulajate arv tõuseb 30.000-ni. Ei ole vähematki lootust, et lähemal ajal kuulajate arv tõuseks 20.000-nigi, rääkimata 30.000-est. Viimasel ajal on kuulajate arv 13.000, ja isegi see arv kipub ennem kahanema.

Programmi puudustest on kõneldud palju. Võib-olla, et programm alati liig halb ei ole, aga siin tuleb silmas pidada, et meie ringhäälingut on võimalik iga silmapilk võrrelda Euroopa jaamadega. Teistel aladel ei saa alati öelda, kas ja kui palju Euroopa meist ees on. Et Euroopas on palju häid jaamu, ka sellepärast tundub meie ringhääling mannetuna. On rida inimesi, kes meie ringhäälingut üldse ei kuula või kes seda väga vähe kuulavad.

Et meie ringhäälingu programmi suudeks tõsta lähemal ajal Euroopa jaamade tasapinnale, ka seda lootust ei ole. Aga see ei ole ka kõige kurvem, ja vaevalt makسابki siin teha ülejõu käivaid pingutusi. Tähtsam on, et see, mis edasi antakse, et seda ka kuuldaks, ja et maks ei oleks niisugune, mis inimestel üle jõu käib.

Väga palju halba on teinud meie saatejaamadele alaline laine otsimine ja hüppamine ühelt lainelt teisele. Meie oleme Euroopa ees piinlikku seisukorda sattunud, sest et meie isegi ei tea, missugune on meie õige laine, millest kinni pidada tahame.

Täiesti vildak on ka seisukoht, et valitus juba siis, kui ta ringhäälinguga lepingu tegi, surus sellele peale rasked tingimused, ja posti peavalitsus on saanud sealt õige tuntavaid sissetulekuid. Sisult ei ole see midagi muud, kui maks kultuuri peale. See on meie raadioasjanduse veel halvemasse seisukorda asetanud, kui see muidu oleks olnud. Kui kontsessiooni maksud oleksid ära jäänud, siis ehk oleks võinud loota, et ringhääling oleks korraldanud oma asja paremini. Aga ka siin oli riik otsekohe jaol, veel enne, kui midagi saada või jagada oli. Kõigil neil põhjustel üldkomisjon ei võtnud seadust vastu esitatud kujul, ja tegi seal tuntavaid muudatusi.

Vaidluste ajal üldkomisjonis Teedeminister pidi tõendama, et meie raadioasjandus on ummikus, ja et praeguse ringhäälinguga meie enam edasi ei saa. Üldkomisjon ootas, et enne kui Riigikogus seadus vastu võetakse, Teedeminister leia tee, kuidas asja ummikust välja viia. Kahjuks ei ole aga ka vaheajal väljapääsede leitud. Teedeministeri ja ringhäälingu vahel olnud küll paar nõupidamist.

mist, kuid ringhääling jäänud seisukoha juurde, et ta maksusid hakkab alandama alles siis, kui kuulajate arv tõuseb 20.000. Selleks ei ole aga mingit lootust. Minul on kartus, et tarvitajate arv praeguse maksu juures ja arvesse võttes viimaseid tollitõstmisi, veelgi alaneb ja see oleks kurb.

Kui valitsus esitas eelnõu, siis asus ta seisukohal, et lubata raadio kuulamine tuleb lugeda üldhädadohtlikuks süüteoaks. Üldkomisjon ei võtnud seda seisukohta omaks, vaid leidis, et need üleastumised tulevad lugeda kergete üleastumiste liiki, ja et tuleb silmas pidada, et ringhääling ei tööta sugugi laitmatult. Posti peavalitsuse esitaja katsus komisjonis seletada, et maksta tuleb ka neil, kes meie ringhäälingut ei kuule, ja nimelt selle eest, et nad mingit ringhäälingut ikka kuulevad. Et ei olla lõpuks tähtis, kas nad kuulevad Eesti saatejaama. Üldkomisjon asus aga seisukohale, et meie ringhääling saab võtta maksu ikkagi ainult Eesti ringhäälingu kasutamise eest. Ei saa juttu olla niisugusest tõlgitsemisest, et maksu võib võtta selle eest, et raadiokuulajad mingit Euroopa jaama kuulevad. Kui Teedeminister oli sunnitud tunnistama, et meie raadioasjandus ummikusse jooksnud on, et maksud liiga kõrged on, et meie praeguse raadioga enam edasi ei saa, siis arvan mina, et mingit mõtet ei ole Riigikogul vastu võtta esitatud seadust, ja et see tuleb tagasi lükata. Tuleb tagasi lükata selleks, et sundida neid, kellel see kohus, meie raadioasja korraldama nii kuis kord ja kohus.

Teedeminister A. O i n a s: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Härrad Leps ja Juhkam rääkisid, et Eesti ringhääling ei seisvat oma ülesande kõrgusel, ja tegid sellest järelduse, ma ei eksi vist härra Juhkami suhtes, et ringhäälingul ei ole kõlblist õigust oma kuulajailt ja üldse raadio kuulamise aparraadi pidajailt maksu nõuda. Seega tuleb käesolev seaduseelnõu, mis ette näeb karistuse raadiokuulamise maksu mitte-maksmise eest, tagasi lükata.

Härrad Riigikogu liikmed, iseasi on ringhäälingu puuduliku korraldamisega ja iseasi on käesolev seaduseelnõu, mis näeb ette, et raadio kuulamisaparraadi pidaja peab oma maksu korralikult tasuma. Nimelt näeb seaduseelnõu ette, et ebakorralikku maksjat karistatakse kohtulikult korras väikese trahviga — kuni 50 kr., mil-line trahv on väiksem kui see, mida Teedeministeerium võiks praegumaksva seaduse järgi käsitada, nimelt, ta võiks mak-

suta kuulajat võtta vastutusele § 29 põhjal, milles on karmim karistus ette nähtud, kui see, mida käsitab praegune eelnõu.

Mis puutub ringhäälingusse, siis märkis härra Juhkam õieti, et üldkomisjonis tähendasin mina, et ringhäälingu asi on ummikusse läinud selles mõttes, et kuulajate nõuded on kaugelt suuremad, kui seda ringhääling suudab rahuldada. Tallinna saatejaam ei ole asutatud õigele kohale. Praeguse lainega 296 on Tallinna jaama kaugemates kohtades Eestis võrdlemisi halvasti kuulda. Mõned tõendavad Saaremaal ja Narvas, et nad Tallinna jaama peaaegu sugugi ei kuule. Kaebtusi on vähem nõrgema lartu saatejaama suhtes. Sellest oleme meie Teedeministeeriumis teinud järelduse, et Tallinna jaam ei ole asetatud õnnelikult. Ka raadio ringhääling ise, peale nende nõupidamiste, milliseid oleme korraldanud Teedeministeeriumis, on veendumusele jõudnud, et Tallinna jaam tuleb ümber paigutada. Ta on sellega nõus, et jaam viia riigi piirilt riigi keskele, näiteks Paide.

Vaidlused on veel ringhäälingul ja Teedeministeeriumil selles küsimuses, kas lepingut sealjuures pikendada aasta võrra või mitte. Raadioringhääling on arvamisel, et temal tuleb ümberpaigutamisel teha üle 5 miljoni sendi kulusid ja neid ei saa kontsessiooni aja kestel enam kätte. Ta nõuab, et kontsessiooni tähtaega pikendataks. Meie Teedeministeeriumis oleme teisel arvamisel, nimelt, et raadiomaksu alandamisega võites juurde uusi kuulajaid ja kulusid kokku hoides peaks ringhäälingul võimalik olema oma jaama ümber paigutada riigi keskele, ilma et kontsessiooni tähtaega oleks tarvis pikendada. Mis puutub kontsessiooni tähtajasse, siis sõlmis eraselts Raadioringhääling lepingu 1928. a. juulikuul 6 aasta peale, nii et kontsessiooni tähtaeg lõpeb 1934. a. juulikuul. Seega jääb järele lühikene aeg „kannatada“, kui ma võin tarvitada härra Juhkami kõneviisi, raadioringhäälingut.

Võiks ehk raadioringhäälinguga lepingu murda, kui olla seisukohal, et raadioringhääling seda ei paku, mida ta lubas?

Küsimust on kaalutud Teedeministeeriumi nõupidamistel ja on jõutud otsusele, et riigil ei ole praegu siiski juriidilist alust lepingut raadioringhäälinguga lõpetada. Ei saa siiski öelda, et raadioringhääling oleks niivõrt lepingut rikkunud, et temaga võiks ja tuleks leping enne tähtaega murda. (V a h e l h ü ü e.) Mis puutub kuuldavusse, siis praegune laine ei ole küllalt

soodne. Kuid ei saa siin otsekohe süüdistada niivõrt raadioringhäälingut, kuivõrt õnnetut asjaolu, et rahvusvaheliselt on Eestile määratud laine, mis Eesti tingimustes ei anna tulemusi, mis oleksid rahuldavad, millised tulemused võiksid olla pikemal lainel. Nimelt oli varem raadioringhääling pikemal lainel sel põhjusel, et üks Itaalia jaam püsis sellel lainel, mis oli Eestile rahvusvaheliselt määratud. Pikemat aega püsis ringhääling Rooma lainel, millisel oli raadioringhäälingut võrdlemisi paremini kuulda kui praegu, siis igatahes ei olnud Saaremaalt, Narvast ega Petserist kuulda neid kaebusi, mis praegu.

Teedeministeriumis, arutades küsimust, kas mitte loobuda lainelt, mis Eesti raadioringhäälingule määratud, leiti, et loobumine oleks väga piinlik, sest raadioringhääling oli kogu aeg nõudnud, et Itaalia jaam — Torino — läheks ringhäälingule määratud lainelt ära. Nüüd, kus Itaalia jaam on ära läinud kõnealolevalt lainelt, kui Eesti jaam ise ei kasutaks seda lainet, mida ta on nõudnud ja mis talle antud, see oleks piinlik ja rikuks rahvusvahelist kokkulepet. Sellest kõigest oleme teinud Teedeministeriumis järelduse, et tuleb samme astuda selleks, et rahvusvaheline kokkulepe muudetakse ja Eestile antakse pikem laine, mis oleks 400 ja 500 m vahel, millega oleks ringhääling paremini kuulda. Selleks on tarvilikud sammud astunud. Ja kui ringhääling ise rahvusvahelise liidu kaudu — ringhääling on lõpuks astunud rahvusvahelise liidu liikmeks — omalt poolt samme astub, läheb ehk korda saada paremat lainet. See on sellepärast tarvilik, et meie ei suuda suurte riikidega kaasa sammuda ja püstitada hiigla jaamasid. Jaam 60 kv. antennis, mida oleks vaja, et teda võiks üle Eesti detektoriga kuulata, maksab umbes 1½ miljonit krooni. Seda raha ei ole riigil, ei ole ka eraseltsidel. (V a h e l h ü ü e.)

Ma ei salga, et Soome ja Läti on osanud ringhäälingut paremini korraldada. Soomel on suuremad rahalised võimalused, Lätil on ringhääling riigi oma. Ma ei ole kunagi põhimõttelikult pooldanud, et nõrk eraselts oma kätte võtab ringhäälingu monopoli, sest ta võib tegutseda ju ainult riigi abil: riik peab temale määratud maksud sisse kasseerima j.n.e. Ka meil peaks õieti riiklik ringhääling olema. Läti ringhääling võib näiteks ära kasutada rohkeid riiklikke tehnilisi jõude. Ka meil eraselts oma väikese kapitaliga ei suuda neid tehnilisi jõude tööle rakendada, missugused

võimalused oleksid riigil, kui ringhääling oleks riigi käes, nagu Lätis, kus väikesest jaamast on välja arendatud võrdlemisi rahuldav ringhääling.

Kõigis ringhäälingu puudustes on Teedeministeriumi teadlik ja on püüdnud viimaste kuude jooksul niipalju kui võimalik survet avaldada ringhäälingule, et ta oma tehnilist olukorda tõstaks. Ringhääling on lubaduse andnud teatud tehnilisi uuendusi läbi viia, mis nõuab kaunis suuri kulusid.

Jääks järele, jaam ise üle viia riigi keskele. Selle nõudmise oleme ringhäälingule esitanud, praegu on läbirääkimised pooleli. Mis puutub raadiomaksusse, siis Teedeministeriumi kindel seisukoht on, et raadioringhäälingu maksu tuleb alandada. Eriti praegusel majandusekitsikuse raskel ajal on maks paljudele, eriti maal, liiga ränk. Raadioringhääling on aga maksu alandamise vastu. Ta on sellega nõus ainult tingimusel, kui kuulajate arv tõuseb. Kuna kontsessioonileping näeb ette, et Teedeminister võib raadioringhäälingu kuulamise maksu määrata ainult raadioringhäälingu nõusolekul, siis on tarvis saada enne nõusoleku, et maksu alandamist läbi viia. Praegu on läbirääkimised käimas. (V a h e l h ü ü e.) Väga kahju, et teie tegelastel see varem korda ei läinud. (V a h e l h ü ü e.) Ma ei ole mitte arvamisel, et kui sotsialist valitsusse läheb, siis ta suudab üks-kaks-kolm teha kõike seda, mida teised ei ole suutnud, ja temale võib etteheiteid teha selles, mida teised tegemata jätnud. Ma loodan, et läbirääkimised positiivseid tulemusi annavad, ja korda läheb raadiomaksu alandada.

Mis puutub käesolevasse seaduseelnõusse, siis küsime, kas on normaalnähe see, et üks osa kuulajaid ausalt raadiomaksu maksavad, kuna teine osa ei tarvitse üldse maksta. (V a h e l h ü ü e.) Isiklikult olen arvamisel, et kui juba kord on pandud maksma kord, et raadiokuulajad peavad maksma maksu, siis ei ole see õige ega aus, kui kuulatakse ringhäälingut ja maksu ei maksta. (V a h e l h ü ü e.) Olen ka seisukohal, et kui Riigikogu asub täna seisukohale, et ei ole tarvis trahvi määrata neile, kes maksu ei maksa korralikult, siis tõuseb küsimus, mispärast siis need, kes oma kohustused seni on korralikult täitnud, ka edaspidi peavad maksma. Embkumb, kas jäetakse üldse raadiokuulamine vabaks, või jäetakse maksud, mida aga kõik kodanikud korralikult täitma peavad. Ei saa olla olukorda, et kodanikud, kes ringhäälinguga rahul ei ole, ei pruugi üldse

maksu maksta. (V a h e l h ü ü e.) Tsi-
viilkorras tuhandete käest seda raha sisse
nõuda ei ole hõlbus asi. (V a h e l h ü ü e.)
Oleks see nii, et raadioringhääling teab,
kes on need kodanikud, kes maksu ei
maksa. Ta ei tea aga neid, vaid peab
salajased kuulajad üles otsima. See on
aga küllalt tülikas töö, eriti kui kuu-
latakse ilma välisantennita, sisemise raam-
antenniga. Uuemate aparaatide juures
ei ole tarvis välisantenni kasutada. Ei
ole kerge kätte saada kõiki neid ko-
danikke, kes ei pea vajalikuks oma
maksu õiendada. Kui juba kord ringhää-
ling on loodud ja tema jaoks maksud sisse
seatud, — praegune maks on kõrge ja seda
tuleb alandada, — siis peab olema järjekin-
del ja selles suunas edasi minema, et kõik
kodanikud maksaksid, kes raadiot kuulavad.
Mida enam kodanikud korralikult makse
maksavad, seda madalam võib olla maks,
seda enam võib ringhääling oma olukorda
parandada. Kui ainult üks väike osa kuu-
lajaid maksab maksu, siis on selge, et
raadio olukorda meie parandada ei saa.
Sellase korruptiivse olukorra vastu tuleb
võidelda.

Kui omal ajal ei suudetud ette näha le-
pingu sõlmimisel, et Tallinna saatejaam
on ebakohane, siis nüüd, kus leping on
sõlmitud, ei saa lepingut üle öö likvidee-
rida, vaid olukorda tuleb teisiti parandada.

M. J u h k a m: Olen härra ministriga
täiesti ühel arvamisel selles, et ka praegu
on võimalus raadiojäneseid karistada. Aga
kui neid karistada ei ole tahetud, siis on
selleks põhjused. Nähtavasti leitakse, et
neid, keda karistada võidakse, ei ole kõlb-
list õigust karistada. Kui ringhäälingut ei
kuule Saaremaa, Petserimaa ja osa Viru-
maast, siis ei aita ka see seadus. Võimud,
kellel võim on „jäneseid“ karistada, jäta-
vad arvatavasti „jäneseid“ ka edaspidi ka-
ristamata, sest sisult on „jänestel“ õigus
mitte maksta, kui nad ei kuule.

Üldkomisjon jõudis otsusele, et Teede-
ministril on õigus panna maksma nende
maa-alade kohta, kus raadioringhäälingut
ei kuulda, teised maksunormid. Seega ei
saa Teedeminister öelda, et temal abinõu-
sid ei ole maksu alandamiseks, vähemalt
nendes kohtades, kus kuuldavus halb on.

Teedeminister A. O i n a s: Ma luban
teha väikesed märkused selle kohta, mis
härra Juhkam praegu ette kandis. Tema
rääkis seda, et võib olla raioone Eestis,
kus ringhäälingut üldse ei kuulda. Härra

Juhkam arvas, et nende raioonide suhtes
on Teedeministril käed vabad, et nende
suhtes ei ole tema seatud lepinguga ja
võib oma äranägemise järgi maksusid mää-
rata. (V a h e l h ü ü e.) Praegusel kujul
on leping pärit 1928. aastast. Üldkomis-
jonis oli see küsimus arutamisel ja ta on
antud minu poolt juristidele läbiivaata-
miseks. Paraku lähevad valitsuseasutuste
juures tegevate juristide seisukohad lahku.
Ühed ütlevad, et on õigus maksust vabas-
tada, teised eitavad seda. Lähemal ajal
lootan selgust saada. (V a h e l h ü ü e.)
Härra Köster tähendas õieti, et aparaadid
on mitmesugused ja 7- või 8-lambilise
aparaadiga võib ringhäälingut igalpool
Eestis kuulda. Kui võtame 3- või 4-lambi-
lised aparaadid, siis on ka need lahkumi-
nevad. Nii et raske on seda küsimust la-
hendada. Küsimust tuleb väga tõsiselt kaa-
luda ka sellest küljest, kuidas on võimalik
tegelikus elus osalist maksust vabastamist
läbi viia.

Aruandja J. K l e s m e n t (lõpusõna):
Ma ainult paar märkust teeksin selle kohta
kõigepealt, et karistus on ette nähtud juba
maksvas seaduses. Postiseadus näeb ette,
et see, kes raadioaparaadi üles seab, Tee-
deministeeriumist peab vastava loa võtma.
Ja seda, kes raadioaparaadi ilma loata üles
seab, karistatakse RNS § 29 põhjal.
Ja kui nüüd maksvat olukorda võrrelda
selle olukorraga, mida uus seadus loob,
siis kahtlemata on siin tegemist mitte ka-
ristuse suurendamisega, vaid kergendami-
sega, sest siin on ette nähtud kuni 50
krooni rahatrahvi. Praegumaksvas sea-
duses on ette nähtud, et igal juhul, kui
leitakse sarnane aparaat, mis seatud loata
üles, kuulub otsekohe konfiskeerimisele.
Nii et praegune karistus on väga tugev,
võetakse aparaat kohe ära. Uus seadus ei
võta aparaati ära, vaid alles kohtuotsuse-
ga võib ta korduvaltel juhtudel konfiskee-
rimisele tulla.

Nii et need väited, nagu teeks käesolev
seadus karistused suuremaks, ei ole põh-
jendatud, vaid ümberpöörduvalt, siin on ka-
ristusenormid elastilisemateks ja kergema-
teks tehtud.

Seepärast mina arvan, et tuleb seadus-
eelnõu pealkiri vastu võtta, ja mitte nii-
võrt raadioringhäälingu huvides, kui just
kuulajate huvides, kes juhuslikult ilma loa-
ta kuulavad.

Pealkiri võetakse vastu ühes
aruandja redaktsioonilise parandusega.

I o s a v õ e t a k s e v a s t u.

Juhataja: Alates II osast kavatsen jätta ära seaduseelnõu osade teksti ettekandmise.

II ja III osa võetakse vastu.

Juhataja: Seaduseelnõu II lugemine on lõpetatud.

7. Teatamine põllumeeste kogude ja põllumeeste, asunikude ja väikemaapidajate koonduse Riigikogu rühmade ühinemisest Riigikogu ühiseks rühmaks nime all: põllumeeste kogude ja põllumeeste, asunikude ning väikemaapidajate koonduse Riigikogu rühm.

Juhataja: Riigikogu juhatusele on tulnud kiri, mida on mul au Riigikogule ette kanda: „Riigikogu juhatusele. Eesti riikluse ja rahvuse, Eesti poliitilise, majandusliku ning riigi valitsemise elu tervendamise ja korraldamise huvides, eriti aga

põllumajanduse ja põlluharijate kindlaks ning võimsaks kaitseks ning põllumajanduse väljaaitamiseks majandusliku suruti-seaja erakorralisest raskusist — Riigikogu põllumeeste kogude ning põllumeeste, asunikude ja väikemaapidajate koonduse rühmad on otsustanud ühineda ühiseks põllumeeste kogude ja põllumeeste, asunikude ning väikemaapidajate koonduse Riigikogu rühmaks, et ühes sellega kujundada kõigi põlluharijate ja maarahva ühist võimsat poliitilist erakonda.

Uuesti moodustunud Riigikogu rühma arusaamistele ja seisukohtadele vastavalt tulevad kohe lahendamisele küsimused valitsuse, seadusandluse ning riigielu muudel aladel.

Riigikogu juhatust palume käesolevast teatada Riigikogule.“

Alla kirjutanud on mõlema rühma esindajad.

Päevakord on läbi. Lõpetan Riigikogu koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 21.15 min.

Õige.

Kinnitan.

Koosoleku sekretär (allkiri).

Koosoleku juhatajad (allkirjad).